

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 25.09.2020 Kabul/Accepted: 20.09.2021

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 225-257.

İLKOKUL BAHÇELERİNİN MEVCUT DURUMUNA VE İDEAL OKUL BAHÇELERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİⁱ

Hamiyet ERÖZERENⁱⁱ, Nihan DEMİRKASIMOĞLUⁱⁱⁱ

Öz

Bu araştırmada, ilkökul bahçelerinin kullanımına ilişkin mevcut durum ve öğretmenlerin ideallerindeki okul bahçelerine ilişkin görüşler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ili Çankaya ilçesi ilkökullerinde çalışan 352 ilkökul öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "İlkokul Öğretmenlerinin Okul Bahçelerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri Anketi" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, okul bahçelerinin en çok ilkökul, anasınıfı ve okul ders saatleri dışında o okulun öğrencileri tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Okul bahçelerinin en fazla "beton duvar ve demir parmaklık" gibi yapay çevreleme elemanları ile çevrildiği tespit edilmiştir. Öğretmen görüşlerine sunulan çevreleme elemanları içinde en çok "ağaç ve çalılarla sınırlandırma" tercih edilmiştir. Okul bahçeleri zeminlerinde ilgili makamlar tarafından sert zeminlerin tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Öğrenci yaralanmalarını önlemede önemli rolü olan yumuşak zeminlerin çoğu okulda var olmadığı belirlenmiştir. Öğretmenlere göre, okul bahçelerinin mevcut durumlarının farklı yaş gruplarına uygun olduğu, engelli bireylerin kullanımına uygun olduğu ve bahçelerde ayrılmış alanların var olduğu sonuçlarına varılmıştır. Engelli bireyler için genellikle sadece merdivenlere rampa yaparak düzenlemeler yapıldığı gözlemlenmiştir. Okul bahçelerinde hareket alanı için olan ekipmanlar arasında en fazla kaydırak, salıncak, tahterevalli, yaylı oyuncaklar gibi geleneksel oyun alanlarında bulunan ekipmanlar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Bahçesi, Okul Bahçesi Ekipmanları, Okul Bahçesi Standartları, İlkokul Bahçeleri.

Teacher Views on the Current Status of Primary Schoolyards and Their Ideal Schoolyards

Abstract

In this study, the current situation regarding the use of primary schoolyards and the opinions of teachers' ideal schoolyards were examined. The sample of the study consisted of 352 primary school teachers working in Ankara province Çankaya district primary schools. Quantitative research method and survey model were used in the research. As a data collection tool, the form developed by the researchers "Opinions of Primary School Teachers on the Use of School Gardens" form was used. It was determined that artificial elements such as "concrete wall and iron fence" are the most common elements of enclosure in schoolyards. Among the containment elements, "constraint with trees and bushes" was preferred. It was concluded that hard floors were preferred by the relevant authorities for the

ⁱ Bu çalışma, birinci yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir. Çalışmanın bir bölümü, 2-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Akdeniz Üniversite'sinde düzenlenen Vth International Eurasian Educational Research Congress'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ⁱⁱ Öğretmen, T.C. Milli eğitim Bakanlığı, e-posta: hamiyet_richard@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2236-9143

ⁱⁱⁱ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta: nihansal@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-8609-9985

schoolyard floors. It was concluded that the current conditions of the schoolyards are suitable for different age groups, that they are suitable for the use of disabled individuals and that there are reserved areas in the gardens. Arrangements are usually made for disabled individuals by simply ramps up the stairs. Among the equipment for movement areas in schoolyards, there are equipment mostly found in traditional playgrounds such as slides, swings, seesaws and spring toys.

Keywords: *Schoolyard, Playground Equipments, Schoolyard Standards, Primary Schoolyards.*

Giriş

Çocuklar açık havada oyun ihtiyaçlarını evlerinin bahçelerinde, oyun parklarında ve okul bahçelerinde gidermektedirler (Kuş, 2001, s. 1). Bir çocuğun mevcut düzenlemelere göre yaklaşık altı saatini okulda geçirdiği düşünüldüğünde ve bu süre yıllık hesaplandığında; çocukluk yaşantısının önemli bölümünün okullarda geçirildiği ifade edilebilir. Okul bahçeleri ve açık hava oyun alanları toplumun sağlık göstergesi ve çocukların sosyalleşme ortamları olarak da görülebilir. Araştırmalara göre okul bahçelerinin düzenlenmesinde doğru adımlar atıldığı zaman, bahçede “oyun, spor, eğitim ve sosyal-kültürel faaliyetlere yönelik olanaklar” oluşmaktadır ve böylece çocuklar birden fazla alanda desteklenmiş olurlar (Algan, 2008, s. 1).

Okul bahçelerinin eğitimi tamamlayıcı ve destekleyici yönü düşünüldüğünde okul binalarının planlanması ve tasarlanması kadar okul bahçeleri de önem kazanmaktadır. Örneğin; her ilkokulun anasını bölümü olmasına karşın, her ilkokulun bahçesinde farklı yaş gruplarına hitap edecek düzenlemeler veya bahçe elemanları yer almamaktadır (Arslan-Muhacir, Yavuz-Özalp, 2011, s. 182). Okul bahçelerinin önemli olduğu gerçeği okul binalarının niteliklerini arttırmayı, binanın dışındaki alanların da hesaba katılmasını ve bahçede düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne (2017) göre yapılan uygulamalarda eğitim alanları ve düzenlemeleri ülke genelinde tüm kentleri kapsayacak şekilde geneldir. Okul bahçelerindeki alanlar fiziksel aktivite, tören, sanat, müzik, gösteri ve kutlama, dinlenme, sessiz, doğal, özel ve aktivite cepleri olmak üzere sekiz başlık altında incelenebilir (Algan, 2008, s. 4). Yılmaz (2012) ilköğretim okullarında, okul binası dışında oyun bahçesi, uygulama bahçesi, yeşil alanlar, spor salonu, kantin, çevirme, ihata duvarı, okul girişi, okul dış kapıları, okul zili, çeşme, su deposu, dinlenme yerleri, yemekhane gibi yerlerin bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Okullarda yapılan gözlemlere göre, okul bahçelerinde birçok amaç için aynı mekanların kullanıldığı belirlenmiştir. Okul bahçelerinde bulunan futbol sahaları vb. alanlar, gerektiğinde tören alanı veya fiziksel aktivite alanı olarak da kullanılmaktadır. Spor yapılabilecek alanlar fiziksel aktivite alanları içinde düşünülmektedir. Buna karşılık, spor yapmayan bireyler için de oyun alanları oluşturulması ve çocukların oynadıkları farklı oyunlara uygun donanımların oyun alanında bulundurulması önemlidir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin gerek toplu halde gerekse tek başlarına oturabilecekleri dinlenme alanları okul bahçesinde eksikliği hissedilen alanlardandır (Algan, 2008, s. 4-13).

Araştırmalar göstermiştir ki, Türkiye’deki okulların bahçeleri fiziksel açıdan ve peyzaj özellikleri bakımından okul yöneticileri ve okul bahçesini kullananlar tarafından yeterli görülmemektedir (Özaktan, 2014; Malkoç, 2014; Huz, 2015; Vural, 2016; Ata, 2016). Özdemir ve Yılmaz (2009), okul binalarının dışında doğal ortam elemanlarının görülme sıklığının çok fazla olmadığını belirtmiştir. Arslan-Muhacir ve Yavuz-Özalp (2011), araştırmaya dayalı çalışmalarında Türkiye’deki okul bahçelerinin çocukların gelişimini istenen düzeyde destekleyecek şartlara sahip olmadığını ve okul bahçelerinde plansız, yetersiz uygulamaların olduğu sonucuna varmışlardır. İlkokullarda anasınıflarının da bulunması sebebiyle farklı yaş gruplarının (36 ay-13 yaş) aynı bahçeyi kullanmaları söz konusudur. Aynı bahçenin farklı yaş grupları tarafından kullanılması bahçe düzenlemelerinin, donanımların ve önlemlerin farklı olması anlamına gelmektedir. Bu nedenlerle ilkokul bahçelerinin farklı yaş gruplarının ihtiyaçlarına uygun şekilde tasarlanması önemlidir. Buradan hareketle bu araştırmada, öğrencilerin okul yaşamlarının önemli bir kısmını geçirdikleri okul bahçelerinin onların gereksinimlerine uygun olup olmadığı ve çocukların okul bahçelerinde kaliteli vakit geçirmelerini sağlamak için bahçelerin nasıl düzenlenebileceği sorularına öğretmen görüşlerine göre yanıt aranmıştır.

Literatür

Okul Bahçesi Tasarımının Tarihi

Oyunlar tarih boyunca bilim insanlarının araştırmalarına konu olmuştur (Aslan, 2013, s. 12). Oyunlar ve oyuncaklar çocukların hayatındaki vazgeçilmezlerdendir ve çocukların en doğal öğrenme ortamlarıdır (Egemen, Yılmaz ve Akil, 2004, s. 42). Oyun çocuklar için zevklidir ve keyif vericidir, kişilere olumlu hislerle katkıda bulunur. Toplumsal ve kültürün görevlerini tamamlayabilmek için çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde devam etmesinde oyun önemli bir yere sahiptir (Declaration on the Importance of Play, 2014, s. 3).

Almanya’ da ilk oyun alanları çocukların doğada vakit geçirdikleri basit açık hava alanlarıydı. Daha sonra Almanya’da karakter gelişiminde fiziksel uygunluğun önemli bir rolü olduğu dikkate alınarak okul bahçelerinin tasarımına özel bir önem verilmiştir. Amerikalılar da Almanlar’ dan sonra okul bahçelerinde değişiklikler yapmaya başlamışlardır (Frost, 1988; aktaran, Schaefer, 2003, s. 16). 1900’lülerin önde gelen peyzaj mimarlarından olan Allen, çocukluğun erken dönemlerinde açık alanda gerçekleşen öğrenmenin önemini savunmuştur. Allen “Learning Through Landscapes” adlı çalışmasında İngiliz oyun alanlarında görülen tasarımların evrimini şöyle açıklamıştır: (Adams, Jan, 1990; aktaran, Schaefer, 2003, s. 17).

- Asfalt ve betonun kullanıldığı oyun alanları “hapishane dönemi” olarak nitelendirilmiş ve yöneticinin cenneti, çocuğun cehennemi olarak görülmüştür.
- Hapishanelerde görülen demir parmaklıkların oyun alanlarında yaygınlaşması sonucu “demir atölyesi dönemi” benzetmesi yapılmıştır.
- Beton boruların kullanıldığı dönem özgünlüğün yansıtılmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

- Boyanmış silindirlerin ve yangın söndürme araçlarının görülmeye başlanması “yenilik dönemi” olarak görülmüş ve şehir yöneticisinin gururu olmuştur.
- Özenle düşünülerek düzgün bir şekilde hazırlanan oyun alanları mimarların gururu olmuştur ve “şaşkınlık dönemi” olarak nitelendirilmiştir.

1910’lardan itibaren okul bahçeleri materyalleri olarak demir, çelik ve ahşap oyun alanı araç gereçleri kullanılmaktadır. 1950 ve 1960’lı yıllarda oyun alanları, çocuk gelişimi alanındaki yeni teorilerin ve sanatın etkisi altında kalarak; oyun alanı tasarımlarında denizcilik ve hayal gücü temaları yaygınlaşmıştır. Oyun alanlarında kullanılan bu temalar ilk başlarda çocuklara özgün ve ilginç gelmiştir ama uzun dönem aralığında bu alanlar çekicilik yönünden yoksun kalmışlardır. 1960’lardan sonra oyun alanlarında çeşitlilik daha ön plana çıkmıştır çünkü “Junk”, “adventure” olarak isimlendirilen oyun alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Fiziksel çaba gerektiren ve problemleri yaratıcı bir şekilde çözmek için eksik parça içeren bu alanlar uygun oyun alanı olarak düşünülmüştür ama tasarlanma sürecinin pahalı, zor ve tehlikeli olabileceğinden dolayı uygun görülmemiştir. Sonrasında yaratıcı ve çok amaçlı olabilecek oyun alanları tasarlanmıştır. Bu oyun alanlarında da çocuğun fiziksel, gelişimsel, yaratıcı, sosyal ihtiyaçları düşünülerek; oyun alanı tasarlama çeşitleri ve öncelikli materyaller üzerine odaklanılmıştır. 1980’lerde boya ile kaplanmış çelik ekipmanlarla birlikte okul bahçesinde sabit ekipman seçeneği daha popüler hale gelmiştir. Hatta çoğunlukla önerilen tek düzenleme seçeneği olmuştur (Schaefer, 2003, s. 18-19).

Oyun Alanı Çeşitleri

Çocuklar doğaları gereği aktiftirler ve içlerinde araştırmak, deneyimlemek için bir dürtü taşırlar. Kapalı mekan ile açık hava oyunları karşılaştırıldığında; açık hava oyunları çevre ile etkileşim içinde olabilmede çocuklara daha fazla aktivite çeşitliliği sağlayabilir. Heseltine and Holborn (1987), açık hava alanlarının çocuklara sağlamış olduğu seçeneklerin ve deneyimlerin çeşitliliğine değinmişlerdir. Benzer şekilde Wardle (2000) da oyun alternatiflerinin çeşitliliğini destekleyen oyun alanlarının önemini vurgulamıştır. Açık hava oyun alanlarına önemli becerileri, eleştirel görüşü geliştirmek ve arttırmak amacıyla ihtiyaç duyulmaktadır (Wardle, 2000; aktaran, Metin, 2003, s. 12). Aşağıda farklı oyun alanı türleri açıklanmıştır.

Geleneksel Oyun Alanı (Traditional Playground). Geleneksel oyun alanları, çeşitli metaller kullanılarak üretilen araçlarla donatılmış bir alandır. Bu alanda öncelikle kas hareketlerini içeren aktiviteler yapılabilmektedir. 20. yüzyılda yapılarının ve özelliklerinin gelişmeye başladığı geleneksel oyun alanları içinde genellikle atlıkarınca, kaydırak, salıncak, tahterevallli ve tırmanma donanımları yer almaktadır (Metin, 2003, s. 30). Geleneksel oyun alanları çocukları daha çok fiziksel yönden desteklerken; daha karmaşık ve mücadele gerektiren oyun ihtiyaçlarında çocuklar çağdaş oyun alanlarını ve macera oyun alanlarını seçerler (Metin, 2003, s. 30). Görsel 1’de araştırmacı tarafından sahada çekilen bir Çankaya ilkokulunun geleneksel oyun alanları yer almaktadır.

Görsel 1. Çankaya ilçesindeki bir ilkokuldan geleneksel oyun alanı görünümü

Macera Oyun Alanı (Adventure Playground). Macera oyun alanları 1943'lerde Danimarka'da yaygınlaşmaya başlamıştır (Heseltine ve Holborn, 1987; aktaran Metin, 2003, s. 25). Çocuklar kendilerine sunulan donanımlarla kendilerine oyun kurarlar, oyun alanı oluştururlar. Alanda bulunan her şey sabitlenmemiştir ve alanda bulunan bir yetişkinin rehberliğinde etraflarında bulunanları kullanarak yeni bir çevre ve mekan düzenlemeleri ile oyun kurmaları sağlanır (Aksoy, 2011, s. 91). Bu oyun alanlarında çocuklar düşünme, planlama ve inşa etme aşamalarını kullanarak farklı ortamlar elde ederler. Lastik, telefon kablosu, kum, ahşap, ip, bakır, kanca vb. gibi alet ve materyalleri kullanırlar. Oyun alanında yetişkin bir lider, çocuklara materyalleri nasıl kullanacaklarını anlatır. Bu tür oyun alanlarının çocukları bilişsel açıdan daha fazla desteklediği ve onları sürekli mücadele etmeleri için cesaretlendirdiği farklı kaynaklarda belirtilmiştir (Metin, 2003, s. 27). Görsel 2'de farklı macera oyun alanlarına bir örnek görülmektedir.

Görsel 2. Melbourne'daki St. Kilda macera oyun alanından bir görünüm.
(Kaynak: <https://www.google.com.tr/>)

Çağdaş Oyun Alanı (Contemporary Playground). Çağdaş oyun alanlarının tasarımlarının genellikle mimarlar tarafından yapılması maliyeti yükseltmekte ve ayrıca geniş alan gerektiği için az tercih edilmektedir. Sabitleştirilmiş parçalardan oluşturulan bu alanlarda yer alan ekipmanlar, çocukların kendi oyun alanları oluşturmalarını engellediği için kısa zamanda çocukların sıkılmalarına sebep olabilmektedir. Bu tarz oyun alanları, çok fazla fiziksel aktivite gerektirmeyen oyunlar, dinlenme, sakin bir oyun alanı ve konuşma için uygundur. Çağdaş oyun alanlarına çocukların ilgilerinin artması için su fışkırtan yapılar, tırmanan tepeler, tüneller veya bitkiler eklenebilir (Metin, 2003, s. 28-29). Görsel 3'te farklı çağdaş oyun alanları görülmektedir.

Görsel 3. Çağdaş bir oyun alanı görünümü (Kaynak: <https://www.google.com.tr/>)

Oyun alanlarının sınıflandırılmasında alanın sahip olduğu donanımların ve çocuğa sunduğu oyun imkanlarının rol aldığı görülmektedir. Genellikle maliyetin daha düşük olması ve kolay kurulum sebepleriyle geleneksel oyun alanları okul bahçelerinde daha yaygındır. Çağdaş oyun alanları diğer alanlara nazaran daha maliyetli ve daha soyut olduğu için nadirdir.

Oyun Alanı Olarak Okul Bahçeleri

Okul bahçelerinin zeminini kaplayan materyaller çeşitlidir. Çoğu ilkokul bahçesinin zeminini beton, asfalttır veya spor alanı için kullanılan biraz çim veya diğer zemin materyallerinin birleşmesiyle oluşturulan zeminlerdir. Son araştırmalar kum, ince çakıl, kauçuk, ahşap gibi oyun alanının zeminini daha yumuşak, zararsız hale getirilmesini sağlayan maddelerin kullanıldığını göstermektedir. Oyun alanlarında daha yumuşak materyalleri kullanmak bazı konularda oluşabilecek olan riskleri azaltmaktadır. Örneğin; çocukların yere düştüğü durumlarda veya yağmur suyunun okul bahçesinden boşaltılması, atılması durumları gibi. Ayrıca kullanılan materyaller okul bahçesindeki aktivitelerin birbirine karışmaması için sınır belirlemede de yardımcı olur (Vicente, 2013, s. 64).

Okul bahçeleri tasarlanırken önemli noktalardan birisi, farklı yetenekleri ve engeli olan çocukları düşünmektir. Oyun alanları tasarlanırken seçilmiş olan çevrenin özelliklerinde ve oyun aletlerinde tüm kullanıcılara hitap edebilmek için esnek tasarımlar gereklidir (Vicente, 2013, s. 56-57). Okullarda bina, bahçe ve oyun alanı düzenlemeleri engelli bireylerin de okulda olduğu düşünülerek yapılmalıdır. Yurtdışında genel düzenlemeler haricinde oyun

alanlarında engelli düzenlemeleri yaygınlaşmaya başlarken; Türkiye’de engelliler için olan genel düzenlemeler yaygınlaşmaya başlamıştır. Okul bahçelerinde yer alan düzenlemeler arasında rampalar göze çarpmaktadır ve fiziksel engelli bireylere uygun düzenlemeler daha yaygındır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı; ilkokul öğretmenlerinin okul bahçelerinin kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bir öğrencinin okul bahçesinde geçirdiği azami süre hesaplandığında ortalama olarak bir ilkokul öğrencisi bir günde okul bahçesini derse başlamadan önce 10-15 dakika kullanmakta ve ortalama 50 dakikalık tenffüs süreci de buna eklendiğinde, yaklaşık bir saatini okul bahçesinde geçirmektedir. Bu süreler, dört yıl üzerinden hesaplandığında bir öğrenci bir yılın yedi buçuk gününü, dört yılın ise 30 gününü (%8) okul bahçesinde geçirmektedir.

Alanyazın taramasında anlaşılmıştır ki, çocuklarla oyun alanlarının ve okul bahçelerinin ilişkisini inceleyen araştırmaların sayısı (Zengin, 2001; Kuş, 2001; Yılmaz, 2010; Olgan ve Kahriman-Öztürk, 2011), çocuk gelişimi ile oyun ve oyun alanlarının ilişkisini inceleyenlerin sayısından daha azdır. Bundan dolayı eğitim yöneticileri, araştırmanın bulguları sonucunda okul bahçelerinde eğitim paydaşları tarafından gerekli görülen ve görülmeyen donanımları, bahçenin koşulları sebebiyle oluşan sorunları anlayabilecek ve bu sorunlar ve görüşlere yönelik önlemler alabileceklerdir. Geçmiş çalışmaların Okul Öncesi ve Peyzaj Mimarlığı bilim dallarında genellikle oyun alanı, ekipmanları ve tasarlanması (Vural, 2016; Kılıç, 2013; Gülay, 2013; Başbay, 2012; Akgül-Gök, 2012) üzerinde olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, okul bahçelerinin kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın okul bahçelerinin kullanımını öğretmen görüşlerine göre irdeleyen ilk araştırma olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma, öğrencilerin okul yaşamlarının önemli bir kısmını geçirdikleri okul bahçelerinin onların gereksinimlerine uygunluğunun araştırılması ve çocukların okul bahçelerinde kaliteli vakit geçirmelerini sağlamak için bahçelerin nasıl düzenlenmesi gerektiğine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi açısından önemli görünmektedir.

Bu çalışmada ‘İlkokul bahçelerinin mevcut durumlarına ve idealde nasıl olmasını istediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?’ sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen görüşlerine göre;
  - 1.1 Okul bahçelerini kim / ler kullanmaktadır?
  - 1.2 Okul bahçeleri okul saatleri dışında kullanılmakta mıdır?
  - 1.3 Okul bahçelerinin mevcut çevreleme elemanları nelerdir?
  - 1.4 Okul bahçelerinin çevreleme elemanları ne olmalıdır?
  - 1.5 Okul bahçelerinin mevcut zemini nasıldır?

- 1.6 Okul bahçelerinin zeminleri nasıl olmalıdır?
 1.7 Okul bahçelerinin mevcut durumu nasıldır?
 1.8 Okul bahçelerinin oyun alanında hangi ekipmanlar vardır?
 1.9 Okul bahçelerinde hangi ekipmanlar yer almalıdır?
 2.1 Okul bahçelerinin oyun, doğal yaşam alanı vb. gibi ayrılmış alanlarından hangisi / leri vardır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin mevcut ve ideal okul bahçelerine ilişkin görüşlerinin detaylı biçimde betimlenmesi amaçlandığından nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim- öğretim yılındaki Ankara ili sınırları içindeki en fazla nüfusa sahip olan Çankaya ilçesinin kamu ilköğretim okullarında görevli öğretmenler oluşturmuştur. Çankaya ilçesinde 73 ilköğretim okulu vardır ve 1542 ilköğretim öğretmeni bu okullarda çalışmaktadır. Örneklem Büyüklüğü %95 güven aralığı için aşağıdaki formül ile hesaplanmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016):

$$n_0 = (t^2 \cdot x \cdot p \cdot q) / d^2$$

$$n_0 = (1,962 \times 0,25) / 0,052$$

$$=384,16$$

$$n = n_0 / [1 + (n_0 - 1) / N]$$

$$=384,16 / [1 + (384,16 - 1) / 1952]$$

$$\approx 322 \text{ öğretmen}$$

Araştırmada örnekleme alınan Çankaya ilçesi kamu ilköğretim okulları ve bu okullarda çalışan öğretmen sayıları aşağıda tablo 3'te verilmiştir.

İlçe Adı	Evrendeki Öğretmen Sayısı	Örnekleme Alınan Öğretmen Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısına Oranı (%)	Evrendeki Kurum Sayısı (Okul yöneticisi için)	Örnekleme Alınan Kurum Sayısı (Okul Yöneticisi)	Toplam Kurum Sayısı İçindeki Oran (%)
Çankaya	1.952	352	18,032	73	59	80,8

(Kaynak: 2016-2017 yılı Eğitim İstatistikleri, http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim_istatistikleri/icerik/24 adresinden erişildi.)

Tablo 1’de araştırmada örnekleme alınan öğretmen sayısı (f=352 ve %18,032), örnekleme alınan kurum sayısı (f=59 ve %80,8) görülmektedir. Tablo 2’de ilkökul öğretmenleri için demografik bulgular yer almaktadır.

Tablo 2. İlkokul Öğretmenleri İçin Demografik Bulgular		
Cinsiyet	f	%
Kadın	285	81
Erkek	67	19
Yaş	f	%
47 ve üstü	182	51,7
43-47	62	17,6
37-42	53	15,1
31-36	39	11,1
25-30	16	4,5
Öğrenim Durumu	f	%
Üniversite	318	90,3
Yüksek Lisans	33	9,4
Doktora	1	0,3
Kıdem yılı	f	%
1-5 yıl	13	3,69
6-10 yıl	19	5,39
11-15 yıl	42	11,9
16-20 yıl	53	15,05
21-25 yıl	108	30,68
26-30 yıl	66	18,75
31-35 yıl	33	9,3
36-40 yıl	16	4,5
41-45 yıl	2	0,5
Okuldaki görev süresi	f	%
1-5 yıl	164	46,59
6-10 yıl	76	21,5
11-15 yıl	46	13,06
16-20 yıl	42	11,9
21-25 yıl	22	6,25
26-30 yıl	2	0,56

Tablo 2’de anketi yanıtlayan ilkökul öğretmenlerinin çoğunun kadın (f=285 ve %81), yaşlarının 47 ve üstü olduğu (f=182 ve %51,7), çok az ilkökul öğretmeninin lisansüstü eğitim aldığı (f=34 ve %9,7) görülmektedir. İlkokul öğretmenlerinin kıdemleri oldukça yüksektir: 21-25 yıl (f=108,%30,68), 26-30 yıl (f=66 ve %18,75), 16-20 yıl (f=53 ve %15,05).

Veri Toplama Araçları

İlkokul öğretmenlerine uygulanan anket, farklı kaynakların bazı bölümlerinden maddeler yararlanılarak geliştirilmiştir (Young, 1997; McKendrick, 2005; Algan, 2008; Olgan

ve Öztürk, 2011; Akgül-Gök, 2012; Başbay, 2012). Hazırlanan anket formu beş bölümden oluşmaktadır: kişisel bilgiler bölümü (yedi madde), okul bahçesinin fiziksel koşullarına ve kullanımına ilişkin mevcut durumu (yedi madde), okul bahçesi ekipmanları (41 madde), okul bahçesindeki ayrılmış alanlar (21 madde), okul bahçesi sorunları (22 madde). İlk bölüm olan “Kişisel Bilgiler” bölümünde “Çalışılan ilçe, cinsiyet, kıdem yılı, okuldaki öğrenci sayısı, okuldaki öğretmen sayısı” gibi kişisel bilgiler yer almıştır.

Veri Toplama Süreci

Anketler aracılığıyla veri toplama süreci Mart 2018- Haziran 2018 tarihleri arasında üç ay sürmüştür. Araştırmacılardan birisi bizzat her okula gitmiştir, öğretmenlere anketleri vermiştir ve öğretmenlerin anketleri zamanlama açısından rahatça yanıtlayabilmeleri için 1-2 hafta sonra toplamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen nicel veriler “Excel ve SPSS (Statistical Package Program for Social Sciences [Sosyal Bilimleri İçin İstatistik Paket Programı])” programları ile analiz edilmiştir. Anketlerde toplanan verilerin çoğu süreksiz değişken olduğu için verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama gibi teknikleri içeren betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Araştırmada iç geçerliliği sağlamak için veri toplama araçları geliştirilirken yedisi Eğitim Yönetimi Bilim Dalı’nda, biri de Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı’nda uzmanının görüşü alınmıştır. Araştırma öncesinde kamu ilkokulunda çalışan 20 öğretmen ile ön uygulama çalışması yapılmıştır ve sonrasında yine düzeltmelerle veri toplama araçlarına son hali verilmiştir. Ayrıca örneklem grubunda yer alan okullar ve öğretmenler rastgele seçilmiştir. Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak için örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin rastgele seçilmesine özen gösterilmiş evrenin %18,032’sine (f=352), okul yöneticilerinin evreninin %80,8’ine (f=59) ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen anketin, okullarda uygulanabilmesi amacıyla önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan 22/01/2018 tarihli 433-328 sayılı yazısıyla sonra da Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün (MEM) 07/03/2018 tarihli 51944218/702 sayılı yazısıyla izin alınmıştır.

Bulgular

İlkokul Öğretmenlerinin Okul Bahçelerinin Kullanımına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

İlkokul öğretmenlerinin görüşlerine göre, okul bahçelerini kullananlara ilişkin bulgular tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3. Okul Bahçelerini Kullananlar

Okul Bahçenizi Kimler Kullanmaktadır?		f	%	f	%	f	%	
Okulumuzun ilkökul öğrencileri	Evet	352	100	Bilmiyorum	0	0	Yanıtlamayan	0
Okulumuzun anasınıfı öğrencileri	Evet	268	76,13	Bilmiyorum	28	7,9	Yanıtlamayan	56
Okul ders saatleri dışında okulumuzun öğrencileri	Evet	210	59,6	Bilmiyorum	54	15,3	Yanıtlamayan	88
Okul ders saatleri dışında başka okul öğrencileri	Evet	89	25,2	Bilmiyorum	113	32,10	Yanıtlamayan	150
Okulumuzun ortaokul öğrencileri	Evet	73	20,7	Bilmiyorum	51	14,4	Yanıtlamayan	228
Halk tarafından spor için	Evet	55	15,6	Bilmiyorum	121	34,3	Yanıtlamayan	176
Diğer	Evet	8	2,2	Bilmiyorum	0	0	Yanıtlamayan	344

Tablo 3'te görüldüğü üzere okul bahçelerini en fazla ilkökul öğrencileri (f=352 ve %100), anasınıfı öğrencileri (f=268 ve %90,5) ve yine okul ders saatleri dışında okulların kendi öğrencileri (f=210 ve %79,5) kullanmaktadır. Okul bahçeleri halk tarafından spor için çok az oranda kullanılmaktadır (f=55 ve %31,3). Okulların ortaokul öğrencileri de okul bahçelerini az kullanmaktadır (f=73 ve %58,9) çünkü araştırmanın tamamlandığı okulların çoğunluğu sadece ilkökuldür ama bazı okullar sabahçı- öğleci şeklinde ikili eğitim vermektedir. Tabloda dikkat çekici başka bir veri ise, okul bahçesini kimlerin kullandığı sorusuna "bilmiyorum" olarak cevap veren öğretmenlerin olmasıdır. Buradan yola çıkılarak öğretmenlerin okullarının bahçeleri ile ilgili net bilgilere sahip olmadığı düşünülebilir.

Anket formunda "diğer" seçeneğini işaretleyen (f=8 ve %) ve boş bırakılan alana açıklama yapan öğretmenler okul bahçelerini kullanan kişileri şu şekilde belirtmişlerdir: halk eğitim öğretmenlerinin öğrencilere yaptırdıkları halk oyunu çalışmaları, lojman sakinleri ve mahalle halkı tarafından piknik vb. amaçlı kullanımı, araba park yeri olarak kullanılması.

Okul Bahçesinin Okul Saatleri Dışında Kullanımı. Öğretmenlerin ilkökul bahçelerinin okul saatleri dışında kullanılmasına ilişkin görüşlerine ait bulgular tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Okul Bahçesinin Okul Saatleri Dışında Kullanımı

Okul bahçeniz okul saatleri dışında kullanılıyor mu?	f	%
Evet	167	47,4
Hayır	99	28,1
Bilmiyorum	86	24,4

Tablo 4'e göre okul bahçeleri okul ders saatleri dışında kullanılmaktadır (f=167 ve %47,4). Okul bahçelerinin ders saatleri dışında kullanılmadığı yanıtını veren öğretmenler de vardır (f=99 ve %28,1). Bunun sebepleri arasında öğretmenlerin bahçe hakkında eksik bilgiye sahip olmaları veya okul yönetiminin okul saatleri sonrasında bahçeyi boşaltarak öğrencilerin veya bireylerin bahçeye girmelerini yasaklamaları yer almaktadır. Okul bahçelerinin okul ders saatleri dışında kullanımı hakkında bilgi sahibi olmayan öğretmenler de vardır (f=86 ve %24,4). McKendrick (2005) İskoçya'daki anaokulu, ilkokul, ortaokul, özel okullarda tamamladığı araştırmasında ilkokulların %61'inin ve anaokulların %28'inin okul bahçesini okul saatleri dışında kullandığını ve ilkokul bahçelerinin %13'ünde de planlanmış sporların oynandığını belirtmiştir. Okul sonrasında bahçesi kullanılan okulların 2/3'ü bahçelerini gözlemleyip denetim altında tutmaktadırlar, bu oran ilkokullarda %62, anaokullarında %59'dur, okul sonrasında bahçesini en fazla gözlemleyen okul türü de ortaokullardır (%88).

Okul Bahçelerinin Mevcut Çevreleme Elemanı. İlkokul öğretmenlerinin okul bahçelerinde kullanılan mevcut çevreleme elemanlarına ilişkin görüşlerine ait bulgular tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Okul Bahçelerinin Mevcut Çevreleme Elemanı

Okul Bahçelerinin Mevcut Çevreleme Elemanı		f	%		F	%
Beton duvar ve demir parmaklık	Var	330	93,8	Yok	22	6,3
Demir parmaklıklar	Var	276	78,4	Yok	76	21,6
Beton duvar	Var	236	67	Yok	116	33
Beton duvar ve tel	Var	190	54	Yok	162	46
Ağaç ve çalılarla sınırlandırma	Var	151	42,9	Yok	201	57,1
Tel	Var	134	38,1	Yok	218	61,9
Tel çit	Var	74	21	Yok	278	79
Tuğla	Var	46	13,1	Yok	306	86,9
Ahşap çit	Var	8	2,3	Yok	344	97,7
Diğer	Var	5	1,4	Yok	347	98,6

Tablo 5'te görüldüğü üzere, okul bahçelerinde görülen en fazla çevreleme elemanları şu şekildedir: beton duvar ve demir parmaklık (f=330 ve %93,8), demir parmaklık (f=276 ve %78,4), beton duvar (f=236 ve %67), beton duvar ve tel (f=190 ve %54). Okul bahçelerinde görülen en az çevreleme elemanı da ahşap çit (f=8 ve %2,3) ve tuğladır (f=46 ve %13,1). "Diğer" seçeneğini işaretleyerek (f=5 ve %1,4) cevap veren öğretmenler açıklama bölümünde bahçenin çevreleme elemanı ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuşlardır: okul bahçesi istinat duvarı (f=4 ve %80), duvar + çit + demir parmaklık ile çevrilidir (f=1 ve %20).

Başbay (2012) Ankara'nın Yenimahalle ve Çankaya ilçelerinde bulunan kamu ve özel anasınıfı-anaokullarında yaptığı çalışmada tüm okulların bahçelerinin en fazla oranla çit/duvar/parmaklık (%95) ile çevrelendiğini belirtmiştir. Ayrıca %25 oranla resmi okulların bahçeleri çalı/ağaç ile çevrelenmiştir. Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada tüm ilköğretim okullarının çevreleme elemanında

betonun görüldüğünü (f=10 ve %100) ve betona ek olarak da bazı okullarda tel çit, dikenli tel veya demir plağın (f=8 ve %80) kullanıldığını belirtmiştir. Başar (2003) altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmada ilköğretim okullarının çevre duvarı özelliklerini şu şekilde özetlemiştir: betonarme duvar (f=106 ve %36,3) , yığma taş duvar (f=90 ve %30,8) , demir parmaklık (f=60 ve %20,5) , tel örgü (f=47 ve %16,1) , briket duvar (f=41 ve %14,0) , çevre duvarı yoktur (f=27 ve %9,2) , yüksek ağaçlarla çevrili (f=25 ve %8,6) , harçsız taş duvar (f=17 ve %5,8) , bodur ağaçlarla çevrili (f=7 ve %2,4) , duvar üzeri cam kırıklarla döşenmiş duvar (f=1 ve %0,3). Ayrıca Başar çevre duvarınının 227 yönetici (%68,6) ve 1685 öğretmen (%66,8) tarafından yeterli bulunduğunu çalışmasına eklemiştir.

Okul Bahçelerinin Sahip Olması Gerektiği Çevreleme Elemanı. Öğretmenlerin ilkökul bahçelerinin sahip olmasını istedikleri çevreleme elemanlarına ilişkin görüşleri tablo 6'de görülmektedir.

Tablo 6. Öğretmen Görüşlerine Göre Okul Bahçelerinin Sahip Olması Gereken Çevreleme Elemanı		
Okul Bahçelerinin Mevcut Çevreleme Elemanı Ne Olmalı?	f	%
Ağaç ve çalılarla sınırlandırma	140	39,8
Beton duvar ve demir parmaklık	97	27,6
Ahşap çit	31	8,8
Beton duvar ve tel	24	6,8
Tel çit	23	6,5
Beton duvar	13	3,7
Demir parmaklıklar	12	3,4
Tel	9	2,6
Tuğla	2	0,6
Diğer (Açıklayınız)	1	0,3

Tablo 6'dan görüldüğü üzere; ilkökul öğretmenlerinin okul bahçelerinde en çok görmek istedikleri çevreleme elemanı ağaç ve çalılarla sınırlandırmadır (f=140 ve %39,8). Öğretmenlerin en az görmek istedikleri çevreleme elemanı da "diğer" seçeneğini işaretleyip açıklama yapmış oldukları seçenektir (f=1 ve %0,3). Açıklama alanında da okul bahçesinin çalılar ve meyve ağaçları ile çevrili olabileceğini, meyve ağaçlarından öğrencilerin meyve toplayarak güzel anılar biriktirebileceklerini belirtmişlerdir. "Diğer" seçeneğinden sonra okul bahçesinde en az istenen çevreleme elemanı tuğladır (f=2 ve %0,6). Tabloda dikkat çekici unsur ağaç ve çalılarla sınırlandırmadan sonra en çok istenen çevreleme elemanı beton duvar ve demir parmaklıktır (f=97 ve %27,6). Seçenekler arasında daha estetik görünümlü öğeler yer almasına karşın, beton duvar ve demir parmaklık seçimi oranının yüksek olmasının nedenlerinden birisi okullardaki güvenlik sorunu olabilir. Bahçelerin sağlam öğelerle çevrili olması okul personeli tarafından tercih edilebilmektedir. Bitiktaş (2015) Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki ilkökul ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında öğrencilere okul bahçelerinin çevreleme elemanının ne olmasını istediklerini sormuştur ve öğrencilerin tercih sıralaması şu şekildedir: ağaç ve çalılarla sınırlandırma (f=204 ve %34), tel çit (f=115 ve %19,2), ahşap çit (f=114 ve %19), beton duvar ve tel (f=78 ve %13), demir parmaklık (f=52 ve %8,6),

beton duvar (f=16 ve %2,6), çevreleme elemanının hiç olmaması gerektiğini düşünen öğrenci sayısı da 18'dir (%3). "Diğer" seçeneğini işaretleyen öğrenciler de cevaplarında çevreleme elemanı olarak dikenli tel ve demir plak düşünülebileceğini belirtmişlerdir. Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında eğitim paydaşlarına göre okul bahçesinin çevreleme elemanının ağaç ve çalılarla (%33,09) olması istendiğini belirtmiştir. Diğer tercihler ise, sırasıyla beton duvar ve tel (%23,94), tel çit (%16,82), beton duvar (%10,98), ahşap çit (%5,32), hiç olmamalı olarak devam etmektedir. Katılımcıların çevreleme elemanı olarak yapay çevreleme elemanını tercih edenlerin oranının %54,84 ve doğal çevreleme elemanını seçenlerin de %38,50 oranda olduğu anlaşılmaktadır.

Okul Bahçelerinin Mevcut Zemini. Öğretmen görüşlerine göre okul bahçelerinin zemininde kullanılan malzemeler tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Okul Bahçelerinin Mevcut Zemini

Okul Bahçelerinin Mevcut Zemini		f	%	f	%
Asfalt	Var	352	100	Yok	0
Beton	Var	253	71,9	Yok	99
Çim	Var	84	23,9	Yok	268
Taş	Var	56	15,9	Yok	296
Kum	Var	45	12,8	Yok	307
Yumuşak Zemin	Var	33	9,4	Yok	319
Çakıl	Var	24	6,8	Yok	328
Halı Çim	Var	17	4,8	Yok	335
Ahşap	Var	5	1,4	Yok	347

Tablo 7'den görüldüğü üzere okul bahçelerinin hepsinde asfalt zemin yer almaktadır (f=352 ve %100). Asfalt zeminden sonra bahçe zeminlerinde en çok görülen zeminin beton (f=253 ve %71,9) olduğu ilköğretim öğretmenleri tarafından belirtilmiştir. Okul bahçelerinin zeminlerinde en az oranda görülen zemin de ahşaptır (f=5 ve %1,4). Tabloda dikkat çekici unsur okul bahçelerinde gerekliliği hissedilen yumuşak zeminin sadece 33 öğretmen tarafından var olduğunun belirtilmesidir (f=33 ve %9,4). Oysa okul bahçelerinde görülen yaralanma oranlarının azaltılmasında yumuşak zeminlerin katkısı büyüktür. Yumuşak zeminlerin okullarda görülmemesi sebepleri arasında okulların maddi imkanlarının kısıtlı olmasının yattığı düşünülmektedir. Ayrıca çim alanların (f=84 ve %23,9) oldukça az oranda okul bahçelerinde görülmesi doğal malzemelere gereken önemin verilmediği şeklinde düşünülebilir.

Özaktan (2014) Ankara'nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokulların bahçe zeminlerinin %44,8'inin (f=162) betonla, %32,9'unun (f=119) tartarla, %7,2'sinin (f=26) taşla, %6,1'inin (f=22) çimle, %1,7'sinin (f=6) beton ve toprakla, %0,3'ünün (f=1) toprakla kaplı olduğunu gözlemlemiştir. Başar (2003) altı farklı ilin kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmasında okul bahçelerinin zemin yapılarının okul yöneticilerine göre uygun olmadığını tespit etmiştir (f=3). Başbay (2012),

Ankara'nın Yenimahalle ve Çankaya ilçelerinde bulunan kamu ve özel anasınıfı-anaokullarında yaptığı çalışmada okulların sert zeminlerinde en fazla beton (f=19 ve %95), taş (f=5 ve %25), tahta ve ahşap (f=0 ve %0), yumuşak zeminlerinde ise en fazla çim (f=11 ve %55), kum (f=9 ve %45), çakıl (f=7 ve %35), halı çim (f=6 ve %30) bulunduğunu belirtmiştir. Olgan ve Kahriman Öztürk (2011), Ankara'daki kamu anaokulu bahçelerinin sadece %5,9'unda yumuşak zeminli yüzeyin bulunduğunu gözlemlemişlerdir. Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarının hepsinde sert zemine rastlamıştır (f=10 ve %100) ve bu sert zeminlerin %20'sini sıkıştırılmış toprak, %10'unu kum alan oluşturmuştur. Başar (2003) altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tören alanlarının ve oyun-dinlenme ortamlarının zeminlerini ayrı ayrı incelemiştir. 234 (%80,1) ilköğretim okulunda tören alanı varken; 52 (%17,8) ilköğretim okulunda ayrı bir tören alanı yoktur. Tören alanlarında en fazla görülen zemin malzemesi: asfalt (f=74 ve %31,6), beton (f=66 ve %28,2), toprak (f=50 ve %21,4). Oyun ve dinlenme ortamları ise okulların 230'unda (%78,8) varken; 55'inde (%18,8) yoktur. Oyun ve dinlenme ortamlarının zeminlerinde ise en çok kullanılan malzemeleri şöyle özetlemiştir: toprak (f=92 ve %40), asfalt (f=58 ve %40), beton (f=30 ve %13). McKendrick (2005) İskoçya'daki anaokulu, ilköğretim, ortaokul, özel okullarda tamamladığı araştırmasında ilköğretim bahçelerinin %97'sinde sert zemin var olduğunu aktarmıştır.

Öğretmenlerin İstedikleri Okul Bahçesi Zemini. Öğretmenlerin ilköğretim bahçelerinin zeminlerinde görmek istedikleri malzemelere ilişkin görüşleri tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin İstedikleri Okul Bahçesi Zemini

Okul Bahçelerinin Zemini Ne Olsun istersiniz?		f	%	f	%
Yumuşak Zemin	Olsun İsterim	272	77,3	İstemem	80 22,7
Çim	Olsun İsterim	203	57,7	İstemem	149 42,3
Halı Çim	Olsun İsterim	120	34,1	İstemem	232 65,9
Kum	Olsun İsterim	112	31,8	İstemem	240 68,2
Ahşap	Olsun İsterim	47	13,4	İstemem	305 86,6
Çakıl	Olsun İsterim	21	6	İstemem	331 94
Asfalt	Olsun İsterim	18	5,1	İstemem	334 94,9
Beton	Olsun İsterim	8	2,3	İstemem	344 97,7
Taş	Olsun İsterim	6	1,7	İstemem	346 98,3

Tablo 8'den görüldüğü üzere ilköğretim öğretmenleri okullarının bahçe zeminlerinde en fazla oranda yumuşak zemin (f=272 ve %77,3) görmek istediklerini belirtmişlerdir. Yumuşak zeminden sonra çim (f=203 ve %57,7) en çok tercih edilen zemin türüdür. Okul bahçelerinde en fazla görülen asfalt zemin öğretmenlerin en az oranda istemiş oldukları zeminler arasındadır. En az oranda tercih edilen bahçe zeminleri şu şekildedir: taş (f=6 ve %1,7), beton (f=8 ve %2,3), asfalt (f=18 ve %5,1). Bitiktaş (2015) Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki ilköğretim ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında öğrenci görüşlerini alarak; öğrenci görüşlerine göre okul bahçesi zeminlerini sıralamıştır; öğrencilere göre sırasıyla daha çok tercih edilen

zeminler: geniş çim alan (f=299 ve %49,8), yapay halı saha (f=276 ve %46), geniş beton / asfalt alanıdır (f=25 ve %4,2). Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yaptığı araştırmada eğitim paydaşlarının okul bahçelerinin zemin türleri içinde en fazla çim zeminin (%65,43) tercih ettiğini belirtmiştir.

Okul Bahçelerinin Mevcut Durumu. İlkokul öğretmenlerinin okul bahçelerinin kullanım durumuna ilişkin görüşlerine ait bulgular tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Okul Bahçelerinin Mevcut Durumu

Maddeler		f	%		f	%
1) Okulumuzun bahçesi farklı yaş gruplarının kullanımına uygundur.	Evet	222	63,1	Hayır	130	36,9
2) Okulumuzun bahçesi engelli bireylerin kullanımına uygundur.	Evet	166	47,2	Hayır	186	52,8
3) Okulumuzun bahçesinde ayrılmış alanlar vardır (Örneğin; oyun alanı, doğal yaşam alanı vb.).	Evet	148	42	Hayır	204	58

Tablo 9’den görüldüğü üzere; okul bahçesinin mevcut durumuna ilişkin maddelerde en fazla oranda “evet” şeklinde yanıtlanan madde okul bahçelerinin farklı yaş grupları tarafından kullanılabilmesine ilişkin maddedir (f=222 ve %63,1). Okullarının engelli bireylerin kullanımına uygun olduğunu düşünen öğretmen sayısı ise 166’dır (%47,2). Bu bulgudan yola çıkılarak okul bahçelerinde engelli bireyler için yeterli düzenlemelerin yapılmadığı belirtilebilir. Oysa 1739 sayılı Milli Eğitim temel Kanunu’nun 4. maddesi “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır.” ve 5. maddesi “Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.” şeklinde ifade edilmiştir (Milli Eğitim Temel kanunu, 1973). Başar (2003), okulların sadece 14’ünde (%4,8) engellilere yönelik düzenlemelerin olduğu sonucuna varmıştır, düzenlemelerin neler olduğu konusunda bilgi vermemiştir. Ayrıca yapılan düzenlemeleri sadece 21 (%6,3) okul yöneticisi ve 130 (%5,2) öğretmen yeterli bulmuştur.

En az “evet” cevabı verilerek işaretlenen madde de okul bahçelerinde var olan ayrılmış alanlar ile ilgilidir. Okul bahçelerindeki ayrılmış alanların var olduğunu belirten öğretmen sayısı 148’dir (%42). Bu maddeye verilen olumlu yanıt oranının azlığı okul bahçelerinde farklı amaçlar için kullanılacak alanların çok az olduğunu, bahçelerin düzenleme yönünden eksik olduğunu göstermektedir. Özaktan (2014) Ankara’nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokul bahçelerinde farklı yaş grupları için yeterli oyun alanlarının var olduğunu sonucuna ulaşmıştır (f=126 ve %34,8).

Okul Bahçesi Ekipmanları. İlkokul öğretmenlerinin okul bahçelerinde hangi ekipmanların bulunduğuyla ilişkin görüşlerine ait bulgular tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10. Okul Bahçesi Ekipmanları

Hareket Alanı İçin:		f	%		f	%
1) Kaydırak	Var	86	24,4	Yok	266	75,6
2) Salıncak	Var	76	21,6	Yok	276	78,4

3) Tahterevalli	Var	75	21,3	Yok	277	78,7
4) Yaylı Oyuncaklar	Var	51	14,5	Yok	301	85,5
5) Kum havuzu/Kasası	Var	15	4,3	Yok	337	95,7
6) Oyun evi	Var	12	3,4	Yok	340	96,6
7) Dönen Oyun Aleti	Var	12	3,4	Yok	340	96,6
8) Denge çubuğu	Var	0	0	Yok	352	100
9) Yapay tepe	Var	0	0	Yok	352	100
10) Sallanma Çubukları	Var	0	0	Yok	352	100
11) Çok Yönlü Salıncak	Var	0	0	Yok	352	100
12) Paralel Barlar	Var	0	0	Yok	352	100
13) Teleferik	Var	0	0	Yok	352	100
Macera ve Hayal Alanı İçin		f	%		f	%
14) Çadır	Var	0	0	Yok	352	100
15) Mağara	Var	0	0	Yok	352	100
16) Tünel	Var	0	0	Yok	352	100
17) Araba	Var	0	0	Yok	352	100
18) Uçak	Var	0	0	Yok	352	100
19) Kayık	Var	0	0	Yok	352	100
20) Şato	Var	0	0	Yok	352	100
21) Gemi	Var	0	0	Yok	352	100
22) Bot	Var	0	0	Yok	352	100
Geleneksel Oyun Alanı için		f	%		f	%
23) Sek sek	Var	320	90,9	Yok	32	9,1
24) Köşe Kapmaca	Var	271	77	Yok	81	23
25) Geometrik Şekiller	Var	209	59,4	Yok	143	40,6
26) Dama	Var	90	25,6	Yok	262	74,4
Yapı Oluşturma ve Yıkma için		f	%		f	%
27) Lastik	Var	0	0	Yok	352	100
28) Sandık	Var	0	0	Yok	352	100
29) Tuğla	Var	0	0	Yok	352	100
30) Levha	Var	0	0	Yok	352	100
Fonksiyonel Peyzaj Elemanları		f	%		f	%
31) Çöp Kutusu	Var	329	93,5	Yok	23	6,5
32) Bank	Var	287	81,5	Yok	65	18,5
33) Oturmak için alçak duvarlar	Var	77	21,9	Yok	275	78,1

34) Gölgelek	Var	73	20,7	Yok	279	79,3
35) Piknik masaları	Var	72	20,5	Yok	280	79,5
36) Ağaç etrafında oturma birimleri	Var	62	17,6	Yok	290	82,4
37) Tuvalet	Var	44	12,5	Yok	308	87,5
38) Sandalye	Var	16	4,5	Yok	336	95,5
39) Çeşme	Var	0	0	Yok	352	100
40) Fıskiye	Var	0	0	Yok	352	100
41) Havuz	Var	0	0	Yok	352	100

Tablo 10'dan görüldüğü üzere, ilkökul bahçelerinde hareket alanı için en fazla bulunan ekipmanlar genellikle geleneksel oyun alanlarında, parklarında bulunan kaydırak (f=86 ve %24,4), salıncak (f=76 ve %21,6), tahterevallidir (f=75 ve %21,3). İlkökul bahçelerinde hiç bulunmayan hareket alanı ekipmanları da denge çubuğu, yapay tepe, sallanma çubukları, çok yönlü salıncak, paralel barlar, teleferiktir (f=0 ve %0). Tablonun dikkat çeken yönlerinden biri, macera-hayal alanı ve yapı oluşturmak-yıkamak için gerekli olabilecek hiçbir ekipmanın okul bahçesinde bulunmamasıdır (f=0 ve %0). Çocukların yaratıcılık ve hayal güçleri için araç gereçlerin ne kadar önemli ve gerekli olduğu düşünülürse; okul bahçelerinde bu amaca yönelik ekipmanların bulunmayışı bahçelerin eksiklikleri arasında yer alır.

Geleneksel oyun alanı için okul bahçelerinde en fazla bulunan ekipman sek sek oynamak için olan çizgilerdir (f=320 ve %90,9), en az bulunan ekipman ise dama alanıdır (f=90 ve %25,6). Geleneksel oyun alanı ekipmanlarının bahçelerde görülme sıklığının fazla olması nedenleri arasında ekipman maliyetlerinin daha düşük ve bu ekipmanlara sahip olmanın daha kolay olmasından dolayı olduğu belirtilebilir. Okul bahçelerinde fonksiyonel peyzaj elemanları arasında yer alabilecek çöp kutusu (f=329 ve %93,5) ve bank (f=287 ve %81,5) bahçede en fazla bulunan ekipmanlar arasındadır. Çeşme, fıskiye, havuz gibi fonksiyonel peyzaj elemanları okul bahçelerinde hiç görülmemiştir (f=0 ve %0). Özaktan (2014) Ankara'nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokullarda öğretmen görüşlerine göre çöp kutularının sayılarının %33,7 (f=122) oranıyla yetersiz, %33,4 oranda (f=121) kısmen yeterli, %27,1 (f=98) oranıyla da yeterli bulunduğunu belirterek; çalışmasında öğretmenlerin okul bahçesinde yeterli büyüklükte kum havuzunun bulunduğunu belirttiklerini tespit etmiştir (f=241 ve %66,6). Oysaki, bu çalışmada kum havuzunun bahçede var olduğunu belirten öğretmen sayısı 15'tir (%4,3). Başbay (2012) Ankara'nın Yenimahalle ve Çankaya ilçelerinde bulunan kamu ve özel anasınıfı-anaokullarında yaptığı çalışmasında resmi anaokulu-sınıflarında hareket alanı içinde yer alan ekipmanlardan en fazla oranda kaydırak (f=14 ve %70), salıncak (f=13 ve %65), tahterevalli (f=11 ve %55) bulunduğunu gözlemlemiştir. Etkinlik alanı içinde aldığı ekipmanlar içinde de en fazla oranda kum havuzu (f=9 ve %45) ve su havuzunun (f=3 ve %15) bulunduğunu çalışmasında yer vermiştir. Macera ve hayal alanı için olan ekipman değerlendirmelerinde bulunma sıklığına göre şu sıralamayı yapmıştır: gemi (f=1 ve %5), çadır (f=1 ve %5), kayak, şato, mağara (f=0 ve %0). Geleneksel oyun alanı ve ekipmanları incelemelerinde sek sek ve

geometrik şekillerin (f=7 ve %35) resmi anaokulu-sınıfı bahçelerinde en fazla oranda görüldükleri sonraki sıralamalarda da dama (f=5 ve %25), köşe kapmaca (f=3 ve %15) oyunlarının görüldüğünü belirtmiştir. Okul bahçelerinde bulunan fonksiyonel peyzaj elemanları incelemesinde de okul bahçesinde bulunma sıklığına göre şu sıralamayı elde etmiştir: çöp kutusu (f=18 ve %90), bank (f=17 ve %85), oturma ünitesi (f=16 ve %80), gölgelik (f=10 ve %50) , musluk (f=3 ve %15) , tuvalet (f=0 ve %0) .

Olgan ve Kahrıman-Öztürk (2011) Ankara'daki anaokullarda %17,6 oranında kum havuzunun bulunduğunu ve 17.6'sında aktif oyun alanı elemanlarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yapı oluşturma/ inşaat elemanlarının (lastik, plak, tuğla vb.) ve uçak, bot, araba vb. gibi macera ve hayal alanı için olan elemanların, fıskiye, havuz gibi su oyunları için olan alanın (%0) bahçelerde hiç bulunmadığını çalışmalarına rapor etmiştir. Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında sadece bir (%10) ilköğretim okulunda salıncak, kaydırak vb. kapsayan oyun birimine rastlamıştır ve okulların tamamında farklı türlerde oturma ve gölgeleme birimleri (f=10 ve %100) mevcuttur. Başar (2003), altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmasında ilköğretim bahçelerinde kum havuzunun 59(%20,2), kamelya gibi oturma alanının (f=11 ve %3,8) ilköğretim okulunda bulunduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin Okul Bahçesi Ekipmanlarını Gerekli / Gereksiz Görme Durumu.
İlkokul öğretmenlerinin okul bahçesi ekipmanlarını gerekli ya da gereksiz değerlendirmelerine ilişkin bulgular tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Okul Bahçesi Ekipmanlarını Gerekli / Gereksiz Görme Durumu

Hareket Alanı İçin		f	%		f	%
1) Kum havuzu/Kasası	Gerekli	300	85,2	Gereksiz	52	14,8
2) Oyun evi	Gerekli	286	81,3	Gereksiz	66	18,8
3) Denge çubuğu	Gerekli	247	70,2	Gereksiz	105	29,8
4) Kaydırak	Gerekli	213	60,5	Gereksiz	139	39,5
5) Yapay tepe	Gerekli	211	59,9	Gereksiz	141	40,1
6) Salıncak	Gerekli	205	58,2	Gereksiz	147	41,8
7) Sallanma Çubukları	Gerekli	204	58	Gereksiz	148	42
8) Tahterevalli	Gerekli	203	57,7	Gereksiz	149	42,3
9) Yaylı Oyuncaklar	Gerekli	174	49,4	Gereksiz	178	50,6
10) Çok Yönlü Salıncak	Gerekli	171	48,6	Gereksiz	181	51,4
11) Paralel Barlar	Gerekli	158	44,9	Gereksiz	194	55,1
12) Dönen Oyun Aleti	Gerekli	123	34,9	Gereksiz	229	65,1
13) Teleferik	Gerekli	81	23	Gereksiz	271	77
Macera ve Hayal Alanı İçin		f	%		f	%
14) Çadır	Gerekli	253	71,9	Gereksiz	99	28,1
15) Kayık	Gerekli	214	60,8	Gereksiz	138	39,2
16) Uçak	Gerekli	213	60,5	Gereksiz	139	39,5

17) Gemi	Gerekli	211	59,9	Gereksiz	141	40,1
18) Şato	Gerekli	205	58,2	Gereksiz	147	41,8
19) Araba	Gerekli	204	58	Gereksiz	148	42
20) Mağara	Gerekli	202	57,4	Gereksiz	150	42,6
21) Tünel	Gerekli	201	57,1	Gereksiz	151	42,9
22) Bot	Gerekli	195	55,4	Gereksiz	157	44,6
Geleneksel Oyun Alanı için		f	%		f	%
23) Sek sek	Gerekli	348	98,9	Gereksiz	4	1,1
24) Dama	Gerekli	345	98	Gereksiz	7	2
25) Köşe Kapmaca	Gerekli	341	96,9	Gereksiz	11	3,1
26) Geometrik Şekiller	Gerekli	340	96,6	Gereksiz	12	3,4
Yapı Oluşturma ve Yıkma için		f	%		f	%
27) Sandık	Gerekli	196	55,7	Gereksiz	156	44,3
28) Lastik	Gerekli	189	53,7	Gereksiz	163	46,3
29) Levha	Gerekli	188	53,4	Gereksiz	164	46,6
30) Tuğla	Gerekli	168	47,7	Gereksiz	184	52,3
Fonksiyonel Peyzaj Elemanları		f	%		f	%
31) Gölgelek	Gerekli	345	98	Gereksiz	7	2
32) Bank	Gerekli	342	97,2	Gereksiz	10	2,8
33) Çöp Kutusu	Gerekli	339	96,3	Gereksiz	13	3,7
34) Ağaç etrafında oturma birimleri	Gerekli	326	92,6	Gereksiz	26	7,4
35) Piknik masaları	Gerekli	292	83	Gereksiz	60	17
36) Oturmak için alçak duvarlar	Gerekli	278	79	Gereksiz	74	21
37) Çeşme	Gerekli	227	64,5	Gereksiz	125	35,5
38) Sandalye	Gerekli	225	63,9	Gereksiz	127	36,1
39) Tuvalet	Gerekli	204	58	Gereksiz	148	42
40) Fıskiye	Gerekli	111	31,5	Gereksiz	241	68,5
41) Havuz	Gerekli	107	30,4	Gereksiz	245	69,6

Tablo 11'den görüldüğü üzere ilkökul öğretmenleri hareket alanında bulunan ekipmanlar içinde en fazla kum havuzu /kasası (f=300 ve %85,2) ve oyun evini (f=286 ve %81,3) gerekli olarak görmüşlerdir, okul bahçelerinde bulunmasını istemişlerdir. Teleferik (f=81 ve %23) ilkökul öğretmenleri görüşlerine göre, okul bahçesinde bulunması en gereksiz olan ekipmandır. Macera ve hayal alanı ekipmanı olan çadır (f=253 ve %71,9) en gerekli görülen ekipman iken; bot (f=195 ve %55,4) en gereksiz görülen ekipmandır. Sek sek oyununun çizgileri (f=348 ve %98,9) en gerekli görülen geleneksel oyun ekipmanı iken; geometrik şekiller (f=340 ve %96,6) en gereksiz görülen geleneksel oyun ekipmanıdır. Tabloda dikkat çeken unsur; okulların bahçelerinde dama oyunu ekipmanı en az oranda bulunurken; ilkökul öğretmenleri ise bu oyunu ikinci sırada tercih etmektedirler, okul bahçelerinde bulunmasını istemektedirler. Yapı oluşturmak ve yıkmak için kullanılacak ekipmanların gerekli görülme oranları birbirlerine yakındır: sandık (f=196 ve %55,7), lastik (f=189 ve %53,7), levha

(f=188 ve %53,4), tuğla (168 ve %47,7). Görülmektedir ki ilkokul öğretmenleri yapı oluşturmak veya yıkmak için kullanılan ekipmanları genel anlamda gerekli bulmaktadırlar. Fonksiyonel peyzaj elemanları içinde en fazla gerekli görülen elemanlar sırasıyla gölgelik (f=345 ve %98), bank (f=342 ve %97,2), çöp kutusu (f=339 ve %96,3). Gereksiz görülen ekipmanlar da yine okullarda bulunma oranı çok düşük olan ekipmanlardır: tuvalet (f=204 ve %58), fiske (f=111 ve %31,5), havuz (f=107 ve %30,4). Bitiktaş (2015) Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki ilkokul ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında öğrencilerin okul bahçesinde olması istenilen oturma birimlerini tercih önceliğine göre sıralamıştır: ağaç etrafında oturma birimleri (f=462 ve %25,7), piknik masaları (f=304 ve %16,9), bank (f=280 ve %15,5), sandalye (f=211 ve %11,7), alçak duvarlar (f=144 ve %8).

Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada bahçede bulunması istenilen oyun aletlerini belirlemeye çalışmıştır ve eğitim paydaşlarından tercih sırasına göre şu cevapları almıştır: çoklu oyun aletleri (10,68), tırmanma ağı (%9,69), kum havuzu (%8,89), sallanma çubuğu (%8,62), oyun panoları (%7,71), salıncak (7,62). Bahçede bulunması istenilen oturma birimlerinin paydaşlarca tercih edilme sırası ise şu şekildedir: ağaç etrafında oturma birimleri (%24,96), piknik masaları (%17,85), banklar (%16,88).

Young (1997) New York'un Onterio eyaletinde bulunan anasınıfında başlayarak toplamda beş sınıf kademesinden oluşan Victoria Public School'da tamamladığı çalışmada ilkokul öğrencilerinin okul bahçelerinin oyun alanlarında sevdikleri ve sevmedikleri ekipmanları araştırmıştır. İlkokul öğrencileri bahçelerinin sevdikleri özelliklerini ve ekipmanlarını şu sırayla belirtmişlerdir: oyun ekipmanları (%19), kum (%15), basketbol potaları (%15), gölge yapan ağaçlar, yeşillik (%11), yarış yapma/ koşma odası (%11), beyzbol oynama alanı (%7), kışın kayma fırsatı sağlayan küçük tepe (%7), top sıçratmada kullanılan kaldırımlar (%7), gölgede oynanabilen sek sek oyunu (%4). Bahçelerinin sevmedikleri özelliklerini ve ekipmanlarını ise şu şekilde sıralamışlardır: sert asfalt yüzey (%28), çimin ve ağaçlık bölgenin olmayışı (%16), yeterli ekipmanın olmayışı (%8), gölge elemanlarının bulunmayışı (%8). Young, ayrıca çocuklara hayal ettikleri oyun alanında neler olması gerektiğini de sormuştur ve şu cevapları almıştır: jimnastik ve hareket için daha fazla ekipman (%15), oyun evi (%15), farklı sporlar için alan (%15), çim (%11), sallanma çubukları (%7), oturma ve konuşmak için sakin alanlar (%7).

Okul Bahçesindeki Ayrılmış Alanlar. İlkokul öğretmenlerinin okul bahçesindeki ayrılmış alanlara ilişkin görüşleri tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12. Okul Bahçesindeki Ayrılmış Alanlar

		f	%		f	%
1) Sert Zeminli Alan	Var	290	82,4	Yok	62	17,6
2) Geleneksel Oyun Alanı	Var	241	68,5	Yok	111	31,5
3) Yeşil Alan	Var	229	65,1	Yok	123	34,9
4) Spor Alanı	Var	191	54,3	Yok	161	45,7

5) Araç Park Yeri	Var	163	46,3	Yok	189	53,7
6) Bitkisel Materyaller ve Bitki Yetiştirme Alanları	Var	153	43,5	Yok	199	56,5
7) Gölge Alan	Var	142	40,3	Yok	210	59,7
8) Yürüme Alanı	Var	111	31,5	Yok	241	68,5
9) Koşma Alanı	Var	106	30,1	Yok	246	69,9
10) Boş arazi	Var	90	25,6	Yok	262	74,4
11) Oyun ve Oyun Aletleri Alanı	Var	76	21,6	Yok	276	78,4
12) Yumuşak Zeminli Alan	Var	53	15,1	Yok	299	84,9
13) Geniş, toplu oturma alanları	Var	51	14,5	Yok	301	85,5
14) Sessiz Alan	Var	38	10,8	Yok	314	89,2
15) Yaban Hayatı ve Yaban Hayatı Alanları	Var	30	8,5	Yok	322	91,5
16) Dev satranç alanı	Var	29	8,2	Yok	323	91,8
17) Tırmanma Alanı (yokuş, tepe, merdiven)	Var	25	7,1	Yok	327	92,9
18) Sanatsal Etkinlik Alanı	Var	17	4,8	Yok	335	95,2
19) Zıplama Alanı	Var	15	4,3	Yok	337	95,7
20) Yuvarlanma Alanı	Var	0	0	Yok	352	100
21) Trafik Eğitim Alanı	Var	0	0	Yok	352	100

Tablo 12'den görüldüğü üzere okul bahçelerinde en fazla görülen alanlar sırasıyla sert zeminli alan (f=290 ve %82,4), geleneksel oyun alanı (f=241 ve %68,5), yeşil alan (f=229 ve %65,1), spor alanı (f=191 ve %54,3). Okul bahçelerinde hiç bulunmayan alanlar ise trafik eğitim alanı, yuvarlanma alanı (f=0 ve %0). En az oranda bulunan ayrılmış alanlar ise zıplama alanı (f=15 ve %4,3), sanatsal etkinlik alanı (f=17 ve %4,8). Özaktan (2014) Ankara'nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokul bahçelerinde sanatsal etkinlik alanlarının (f=174 ve %48,1), bitki ve ağaç yetiştirme alanlarının (f=122 ve %33,7) ve çim-yeşil alanların (f=175 ve %48,3) bulunduğunu belirtmiştir. Başbay (2012) Ankara'nın Yenimahalle ve Çankaya ilçelerinde bulunan kamu ve özel anasınıfı-anaokullarında yaptığı çalışmada hareket alanları için topladığı bilgilerle kamu anaokulu-sınıflarında sırasıyla şu alanlar var olduğu sonucuna varmıştır: tırmanma alanı (f=8 ve %40), koşma alanı (f=8 ve %40), yürüme alanı (f=6 ve %30), yuvarlanma ve zıplama alanı (f=0 ve %0).

Akgül-Gök (2012) Isparta'nın kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmada ilköğretim öğrencilerine bahçelerinde en çok bulunmasını istedikleri alanı sorduğunda 2.sınıflarda bitki ve bitki yetiştirme alanı cevabını almıştır ve bu alanda da en fazla ağaç görmek istediklerini belirtmişlerdir. Olgan ve Kahrıman Öztürk (2011) Ankara'daki kamu ve özel anaokullarda tamamladıkları çalışmalarında Ankara'daki kamu anaokulu bahçelerinde doğal alanların (%5), geniş yumuşak zeminli alanların (%5,9), evcil hayvan besleme alanlarının (%5,9) bulunduğunu belirtmişlerdir. Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada ilköğretim okullarının %30'unda öğrencilere yönelik oyun alanlarının, okulların %20'sinde özel dinlenme alanlarının ve ayrıca tamamında da spor sahalarının, tören alanlarının bulunduğunu belirtmiştir. İlköğretim

bahçelerinin hepsinde sert zeminli alanın ve yeşil alanların bulunduğunu (f=10 ve %100) da eklemiştir.

İlkokulların %45'i spor alanına sahip değildir ve ortaokul bahçelerinde altı çeşit spor alanı varken ilkokulların bahçelerinde üç çeşit spor alanı vardır. Okullarda bulunan yeşillik alanların %61'i de ağaçlarla kaplıdır. İlkokullarda en çok bulunan alanlar: sert zeminli oyun alanı, otopark alanı, spor için kullanılmayan yeşil alanlar, bitki alanı. Anaokullarında en fazla bulunan alanlar ise; sert zeminli oyun alanı, bitki alanı, otopark alanı, spor için kullanılmayan yeşil alandır. Başar (2003) altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmasında okulların %47'sinden fazlasında voleybol ve basketbol alanı görüldüğünü belirtmiş ve diğer en fazla görülen ayrılmış alanları şu şekilde özetlemiştir: uygulama bahçesi (f=86 ve %29,4), futbol alanı (f=53 ve %18,2), araç park yeri (f=39 ve %13,4), trafik köşesi (f=7 ve %2,4), kümes (f=4 ve %1,4), aralık (f=1 ve %0,3). Ayrıca okullarda bulunan yeşil alanları özel çim alanı ve ağaç topluluğu bakımından değerlendirerek; sadece 70(%24,0) okulda özel çim alanının ve 174(%59,6) okulda da ağaç topluluklarının bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca okul bahçelerinin yeterliliklerine ilişkin okul yöneticisi ve öğretmen görüşlerini de almıştır. Uygulama bahçesini 109 (%32,9) yönetici ve 736 (%29,1) öğretmen; tören alanını 233 (%70,4) yönetici ve 1757 (%69,6) öğretmen; oyun alanını 193 (%58,3) yönetici ve 1316 (%52,1) öğretmen; yeşil alan ve ağaçlandırmaları 168 (%50,8) yönetici ve 921 (%36,5) öğretmen yeterli bulmuştur.

Öğretmenlerin Okul Bahçesindeki Ayrılmış Alanları Gerekli / Gereksiz Görme Durumu. Öğretmenlerin okul bahçesindeki ayrılmış alanları gerekli / gereksiz görme durumuna ait bulgular tablo 13'te görülmektedir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Okul Bahçesindeki Ayrılmış Alanları Gerekli / Gereksiz Görme Durumu

Okul Bahçesindeki Ayrılmış Alanlar		f	%		f	%
1) Yeşil Alan	Gerekli	346	98,3	Gereksiz	6	1,7
2) Gölge Alan	Gerekli	346	98,3	Gereksiz	6	1,7
3) Spor Alanı	Gerekli	344	97,7	Gereksiz	8	2,3
4) Sanatsal Etkinlik Alanı	Gerekli	342	97,2	Gereksiz	10	2,8
5) Yumuşak Zeminli Alan	Gerekli	342	97,2	Gereksiz	10	2,8
6) Geleneksel Oyun Alanı	Gerekli	339	96,3	Gereksiz	13	3,7
7) Yürüme Alanı	Gerekli	332	94,3	Gereksiz	20	5,7
8) Sessiz Alan	Gerekli	327	92,9	Gereksiz	25	7,1
9) Dev satranç alanı	Gerekli	321	91,2	Gereksiz	31	8,8
10) Geniş, toplu oturma alanları	Gerekli	307	87,2	Gereksiz	45	12,8
11) Koşma Alanı	Gerekli	306	86,9	Gereksiz	46	13,1
12) Trafik Eğitim Alanı	Gerekli	306	86,9	Gereksiz	46	13,1
13) Oyun ve Oyun Aletleri Alanı	Gerekli	292	83	Gereksiz	60	17
14) Bitkisel Materyaller ve Bitki Yetiştirme Alanları	Gerekli	282	80,1	Gereksiz	70	19,9
15) Sert Zeminli Alan	Gerekli	270	76,7	Gereksiz	82	23,3
16) Araç Park Yeri	Gerekli	243	69	Gereksiz	109	31
17) Zıplama Alanı	Gerekli	234	66,5	Gereksiz	118	33,5

18) Yuvarlanma Alanı	Gerekli	222	63,1	Gereksiz	130	36,9
19) Tırmanma Alanı (yokuş, tepe, merdiven)	Gerekli	215	61,1	Gereksiz	137	38,9
20) Boş arazi	Gerekli	168	47,7	Gereksiz	184	52,3
21) Yaban Hayatı ve Yaban Hayatı Alanları	Gerekli	163	46,3	Gereksiz	189	53,7

Tablo 13'te ilkököl öğretmenlerinin en gerekli gördükleri alanların okul bahçelerinde en sık rastlanan alanlar oldukları göze çarpmaktadır. İlkokul öğretmenlerinin görüşlerine göre; okul bahçelerinde en gerekli görülen ayrılmış alanlar sırasıyla şu şekildedir: yeşil alan (f=346 ve %98,3), gölgelik alan (f=346 ve %98,3), spor alanı (f=344 ve %97,7), sanatsal etkinlik alanı ve yumuşak zeminli alan (f=342 ve %97,2). Okul bahçeleri için çok fazla gerekli görülmeyen ve ayrılmış alanlar içinde en gereksiz görülen alanlar sırasıyla yaban hayatı ve yaban hayatı alanları (f=163 ve %46,3), boş arazidir (f=168 ve %47,7). Bitiktaş (2015) Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki ilkököl ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında okul bahçelerinde istenilen faaliyetlerin öncelik isteğine göre sıralamasında oyun ve spor faaliyetleri (f=162), eğitim faaliyetleri (f=110), sosyal ve kültürel faaliyetler (f=55) ve tören ve kutlamaların (f=28) olduğunu belirtmiştir. Buradan da öğrencilerin faaliyet tercihlerinin öğretmenlerin düşüncelerini etkileyebileceği düşüncesine varılabilir.

Öğrencilerin hissetmiş olduğu alan eksikliklerini öğretmenler de hissedebilmektedir. Öğrenciler alan tercihlerinde; açık yeşil çim alanları (f=441), sessiz alanları (f=414), dev satranç alanı (f=375) ilk üç tercihlerinde belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler sert zeminli alanları en son tercihlerinde seçmişlerdir (f=156 ve %8,5). Öğrencilere sessiz ve gürültülü ayrı alan isteyip istemedikleri sorulduğunda; istediğini belirten öğrenci sayısı fazladır (f=567 ve %94,5). Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında eğitim paydaşlarına (öğrenci, öğretmen, okul aile birliği, uzman, il-içe MEM çalışanları) okul bahçesinin kullanım amacını sorduğunda tüm paydaşlardan öncelikli olarak oyun ve spor faaliyetleri için kullanılması gerektiği cevabını almıştır (f=584 ve %100). İkinci kullanım amacıyla ise öğrencilerin eğitim faaliyetlerini, öğretmenlerin tören ve kutlamaları, diğer paydaşların (uzman, okul aile birliği, uzmanlar, il-ilçe MEM) sosyal ve kültürel faaliyetleri seçmeleri ilginçtir. Çalışmanın tamamından çıkarılan sonuç ise okul bahçelerinin öncelikle oyun ve spor aktiviteleri sonrasında sosyal ve kültürel aktiviteler en son da tören ve kutlamalar için kullanılması tercih edilmektedir. Katılımcıların eğitim ve sosyal- kültürel alanlar içinde tercihleri sıralandığında öncelik sırasına göre şu alanlar tercih edilmiştir: eğitim bahçesi, küçük aktivite alanları, yeşil-çim alanlar, sessiz alanlar, sergi alanı, küçük amfi tiyatro. Çalışmada okul bahçelerinde bulunması istenilen oyun elemanları da paydaşlara sorulmuştur ve oyun alanlarının tercih sıralamasında şu cevaplar görülmüştür: oyun bahçesi, oyun aletlerinin olduğu alanlar, yere çizilebilen oyunların oynandığı sert zeminler. McKendrick (2005) İskoçya'daki anaokulu, ilkököl, ortaokul, özel okullarda tamamladığı araştırmasında her on kişiden dokuzunun bahçelerinde farklı alanların olmasını istediğini belirterek; ilkökullarda (%35), anaokullarında (%46) oranda en fazla korunaklı alanların bahçelerde olmasını istenildiği sonucuna varmıştır. Genel olarak okulların çoğunda oturma alanları, açık

hava alanları ve sabit oyun ekipmanları en fazla istek gören alanlardır. İlkokullarda en fazla istenen bahçe bölümleri; oturma alanı (%60), açık havada korunaklı alan (%50), sabit oyun ekipmanı (%50), piknik alanı/masaları (%47); anaokullarında ise; açık havada korunaklı alan (%40), sabit oyun ekipmanı (%39), oturma alanı (%37) en çok istenen bölümler arasındadır.

Okul Bahçesi Sorunları. “Okul Bahçesi Sorunları” boyutuna ait bulgular tablo 14’te görülmektedir.

Tablo 14. Okul Bahçesi Sorunları

Öğrenciler Arasındaki Sorunlar		f	%		F	%
Diğer öğrencilerin oyunlara müdahalesi	Evet	279	79,3	Hayır	73	20,7
Öğrenciler arasındaki kavga	Evet	277	78,7	Hayır	75	21,3
Küfür	Evet	265	75,3	Hayır	87	24,7
Öğrenciler arasındaki zorbalık	Evet	225	63,9	Hayır	127	36,1
Öğrencilerin kalabalık oluşu	Evet	164	46,6	Hayır	188	53,4
Okul Bahçesinin Eksiklikleri veya Yetersizlikleri		f	%		F	%
Zeminin sert oluşu nedeniyle yaralanmalar	Evet	315	89,5	Hayır	37	10,5
Oyun aletlerinin yetersizliği	Evet	298	84,7	Hayır	54	15,3
Gölgelik birimlerin yetersizliği	Evet	296	84,1	Hayır	56	15,9
Spor alanının yeterli olmayışı	Evet	275	78,1	Hayır	77	21,9
Oturacak birimlerin yetersizliği	Evet	274	77,8	Hayır	78	22,2
Yeşil alanın yetersizliği	Evet	268	76,1	Hayır	84	23,9
Gürültü	Evet	216	61,4	Hayır	136	38,6
Öğretimdeki kullanım yetersizliği	Evet	214	60,8	Hayır	138	39,2
Kayma/ düşme tehlikesi	Evet	205	58,2	Hayır	147	41,8
Okul bahçesinde bulunan keskin köşeler	Evet	133	37,8	Hayır	219	62,2
Okul bahçesinin yeterli büyüklükte olmaması	Evet	127	36,1	Hayır	225	63,9
Yetersiz okul bahçesi bakımı	Evet	109	31	Hayır	243	69
Denetim yetersizliği	Evet	63	17,9	Hayır	289	82,1
Bahçe temizliğinin yeterli olmaması	Evet	62	17,6	Hayır	290	82,4
Bahçe duvarının yeterli olmaması/hiç olmaması	Evet	60	17	Hayır	292	83
Hırsızlık	Evet	53	15,1	Hayır	299	84,9
Diğer(açıklayınız)	Evet	24	6,8	Hayır	328	93,2

Tablo 14’ten görüldüğü üzere okul bahçelerindeki sorunlar iki bölüm şeklinde incelenmiştir: öğrenciler arasındaki sorunlar ve okul bahçesinin eksiklikleri- yetersizlikleri. Okul bahçelerinde öğrenciler arasında yaşanan sorunlar arasında en sık rastlananlar; diğer öğrencilerin oyunlara müdahalesi (f=279 ve %79,3), öğrenciler arasındaki kavga (f=277 ve %78,7) , küfür (f=265 ve %75,3) . Bu sorunların en fazla oranda görülmesi sebepleri arasında okul bahçelerinin farklı amaçlar için kullanılmak üzere düzenlenmemiş, ayrılmış alanlara sahip olmaması, bu sebeplerden dolayı diğer problemleri tetiklemesi gelmektedir. Tabloda göze çarpan veri küfür probleminin sık görülen sorunlar arasında yer almasıdır. Bu problemin

Çankaya gibi eğitim düzeyi yüksek ve sosyo-ekonomik yönden iyi şartlarda olduğu bilinen bir ilçede bu kadar yoğun görülmesi şaşırtıcıdır. Ayrıca en az görülen okul bahçesi problemi ise; öğrencilerin kalabalık oluşudur (f=164 ve %46,6).

Araştırmacı Çankaya ilkokullarına yapmış olduğu ziyaretler esnasındaki okul yönetimi ve öğretmenlerle olan görüşmelerinde bazı bölgelerde öğrencilerin çoğunun özel okullara gittiği bilgisini edinmiştir. Bu yüzden bazı ilkokulların mevcutları diğer kamu ilkokullarına nazaran daha düşüktür. Öğrenci velilerinin özel okulları tercih etmelerinin sebeplerinin farklılaşabileceği düşünülmektedir, ama kamu okul bahçelerinin gerek dersler gerekse sosyal faaliyetler için olan yetersizliklerinin bir sebep olduğu da düşünülmektedir. Okul bahçesinin eksikliklerinden kaynaklanan sorunlar arasında en fazla görülen sorunlar zeminin sert oluşu nedeniyle oluşan yaralanmalar (f=315 ve %89,5), oyun aletlerinin yetersizliği (f=298 ve %84,7), gölgelik birimlerin yetersizliğidir (f=296 ve %84,1). Okul bahçesinde “diğer” seçeneğini işaretleyerek açıklama yapan öğretmenlerin sayısı ise en az orana sahiptir (f=24 ve %6,8). İlkokul öğretmenleri yapmış oldukları açıklamalarda bahçelerin tek parça halinde kullanıldıklarını, ayrılmış alanların bulunmayışının farklı sorunlara sebep olduklarını, tenffüslerde bahçe kontrolünün çok zor olduğunu, doğayla öğrencilerin iç içe olmalarını sağlayacak alanların bulunmadığını, okul personeli için ayrı otoparkın bulunmadığını hatta bu konuda bazen velilerle park sorunu yaşadıklarını, okul bahçelerinin bahçeyi kullanan bireylerin fikri alınmadan düzenlendiğini, iki okulun ortak kullandığı bahçelerin yetersiz geldiğini, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının okul bahçeleri için gerekli çalışmaları yapmadıkları, okullarının bahçesini düzenlemeye uğraşan okulların Milli Eğitim Müdürlüklerinden veya belediyelerden destek alamadıkları bilgilerini vermişlerdir.

Hırsızlık okul bahçelerinde görülen en az sıklıktaki sorundur (f=53 ve %15,1). Sonrasında sırasıyla bahçe duvarının yeterli olmaması / hiç olmaması (f=60 ve %17), bahçe temizliğinin yeterli olmaması (f=62 ve %17,6) gibi sorunlar yer almaktadır. Bitiktaş (2015) Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki ilkokul ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında en fazla görülen sorunları şu şekilde sıralamıştır: zeminin sert olmasında kaynaklanan yaralanmalar (f=418 ve %23,3), yeterli yeşil alanın bulunmaması (f=404 ve %22,4), yeterli oyun aletlerinin de olmamasıdır (f=241 ve %13,4). Okul bahçelerinde az görülen sorunların sıralaması da bahçe duvarının olmaması/ hiç olmaması (f=66 ve %3,6), yeterli gölgeleme öğelerinin olmaması (f=177 ve %9,8), alanın yeterli büyüklükte olmaması (f=220 ve %12,3). Özaktan (2014) Ankara'nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokul öğretmenlerinin okul bahçesinin yeterli büyüklükte olma konusunda kararsız kaldıklarını ve birbirlerine yakın cevaplar verdiklerini belirtmiştir.

Okul bahçesinin yeterli büyüklükte olduğunu düşünen ilkokul öğretmenleri oranı %26 (f=94), kararsız kalanlar (f=74 ve %20,4), kesinlikle katılmadıklarını belirtenlerin sayısı 73'tür (%20,2). Algan (2008) Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında ilköğretim bahçelerinde görülen okul bahçesi sorunlarını eğitim paydaşlarına göre incelemiştir ve en fazla görülen sorunları sıralamıştır: yeterli yeşil alanın bulunmayışı

(%26,22), zeminin sert olması nedeniyle oluşan yaralanmalar (%20,64), yeterli oyun aletlerinin bulunmayışı (%19,96), alanın yeterli büyüklükte olmaması (%12,88). McKendrick (2005) İskoçya'daki anaokulu, ilkokul, ortaokul, özel okullarda tamamladığı araştırmasında ilkokulların %35'inde spor alanlarının eksikliği veya alanların nitelik yönünden düşük olmasının okullarda problem olduğu sonucuna varmıştır. İlkokullarda bahçe için yapılan çalışmaların %15'inin odak noktası spor alanları içindir. Bahçe kullanımı hava şartlarından dolayı da kısıtlanmaktadır (%97). İlkokulların %27'sinde bahçenin darlığı, alan yönünden eksik olması sorun olarak görülmüştür. Anaokulların %21'i okullarının bahçesinde sorun yaşadıklarını belirtmiştir, sorunların %40'ının yıkıcılık (vandalizm) olduğunu eklemiştir. İlkokullarda görülen yıkıcılık oranı ise %40'tır. Okulların genelinde (%71) park etme sorunu görülmektedir. Çalışmada park etme sorunu öğrencilerin güvenlik probleminden daha ön plana çıkarak daha önemli görülmüştür. İlkokullarda fazla alan isteme özellikle de bahçe alanının fazlasını isteyenlerin oranı %97 iken, bu oran anaokullarında %90'dır. İlkokullarda bahçede görülen en sık görülen sorunlar; yıkıcılık, donanım, zemin çeşitliliğinin azlığı, spor alanlarının nitelik yönünden düşük olması, yer darlığı iken anaokullarında da en sık görülen sorunlar yıkıcılık, donanım eksikliği, zemin çeşitliliğinin azlığı, yer darlığıdır.

Okul bahçesinde görülen denetim eksikliği, Çankaya'daki ilkokulların %8'inde sorun olarak görülürken; önemli bir oranda anaokulda bu sorun olarak görülmemiştir. Park etme sorunu ilkokulların %64'ünde görülürken; bu oran ilkokullarda %88'dir. Young (1997) New York'un Onterio eyaletinde bulunan anasınıfında başlayarak toplamda beş sınıf kademesinden oluşan Victoria Public School'da tamamladığı çalışmada okul bahçelerinde en sık görülen problemleri başkalarının müdahalesi, okulun kalabalık oluşu, amaçsızlık olarak özetlemiştir. Görülen diğer problemleri de küfretme, kavga etme, zorbalık, yıkıcılık olarak belirtmiştir. Aynı çalışmada okul personeli bahçede görülen fiziksel ve oyun problemlerini şu şekilde belirtmişlerdir: alanların sınırlarının belli olmayışından dolayı spor aktiviteleri esnasındaki sorunlar (yuvarlanan ve uçan top vb.), okulun mevcudunun fazla olmasına rağmen bahçenin küçük olmasından kaynaklanan sorunlar, sert ve asfalt zemin kaplamasının neden olduğu sorunlar (yaralanma, sıyrık vb.), oyun alanı çevreleme elemanının çok alçak olması sonucu oluşan sorunlar, binanın arkasında bulunan küçük çardakların sayısının yeterli olmaması, arka bahçe ve ön bahçeyi ayıran basamaklarda bulunan korkulukların hapishane atmosferini andırması, kış mevsiminde bahçede farklı aktivitelerin yapılmayışı ve karların arka bahçede yığılmasıyla oluşan küçük tepe, okul girişi alanındaki alan darlığından kaynaklanan kalabalıklık, oyun alanı bölgesinin küçüklüğü, gölgelik alanın yeterli olmayışı, çocukların sakin sessiz bir şekilde oturma yerlerinin bulunmayışı, anaokulu ve ilkokul öğrencilerini ayıran bölgenin bulunmayışıdır. Yine aynı çalışmada ilkokul öğrencileri de okul bahçelerinde görülen sorunları yetersiz oyun ekipmanları, gölgeleme elemanlarının bulunmayışı, kavga, kalabalıklık, taş atmalar, kışın aktivite kısıtlılığı, çamur, çitin arkasında kaçan toplar olarak belirtmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Bu başlık altında araştırma verilerinden yola çıkılarak elde edilen sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1. Okul bahçelerinin en çok ilkokul, anasınıfı ve okul ders saatleri dışında o okulun öğrencileri tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Çoğu okulun bahçesinin okul ders saatleri dışında başka okul öğrencileri ve halk tarafından kullanılmadığı bulgusuna dayalı olarak, okul bahçelerinin günümüzde de hayat boyu öğrenmenin sağlandığı alanlar haline getirilemediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca birçok okulun bahçesinin okul saatleri dışında kullanıldığı tespit edilmesine rağmen son zamanlarda okul sonrasında okulunun bahçesini farklı sebeplerden dolayı kullanıma kapattığını belirten okul yöneticilerinin olduğu tespit edilmiştir. Okul bahçelerinin okul ders saatleri dışında kullanılıp kullanılmadığı konusunda fikri olmayan öğretmenlerin de var olduğu tespit edilerek; öğretmenlerin kendi okul bahçeleri hakkında çok fazla bilgi sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır.
2. Okul bahçelerinin çevreleme elemanı olarak en fazla görülenlerin “beton duvar ve demir parmaklık”, “demir parmaklık”, “beton duvar”, “beton duvar ve tel” gibi yapay elemanların olduğu tespit edilmiştir. Daha doğal çevreleme elemanı olan “ağaç ve çalılarla sınırlandırma”nın çok az sayıda okulda kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Okul bahçelerinde çevreleme elemanı olarak beton, demir parmaklık gibi yapay elemanların kullanılmasının okul bahçelerinin dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunmaya çalışıldığı veya öğrencilerin kontrolsüz bir şekilde okuldan ayrılmalarının önlenmeye çalışıldığı sonucuna varılabilir.
3. Öğretmen görüşlerine sunulan çevreleme elemanları içinde en çok tercih edilenin “ağaç ve çalılarla sınırlandırma” olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları arasında ilginç olan sonuç şudur ki; “beton duvar ve demir parmaklık” öğretmenlerin tercihlerinde ikinci sırada yer almaktadır. Öğretmenlerin okullarda güvenlik sorunu yaşadıkları sonucuna varılmıştır.
4. Okul bahçelerinin hepsinde asfalt zeminin yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca “beton” zemin de asfalt zeminden sonra en çok karşılaşılan zemin çeşididir. Okul bahçeleri zeminlerinde ilgili makamlar tarafından sert zeminlerin tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Öğrenci yaralanmalarını önlemede önemli rolü olan yumuşak zeminlerin çoğu okulda var olmadığı tespit edilmiştir.
5. Öğretmenlerin okul bahçelerinde zemin olarak en çok yumuşak zemin, çim, halı çim ve kum gibi yumuşak zemin maddelerini tercih ettikleri, gerekli gördükleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca asfalt, beton gibi sert zeminlerin de okul bahçelerinde az da olsa tercih edildiği tespit edilmiştir.
6. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul bahçelerinin mevcut durumlarının farklı yaş gruplarına uygun olduğu, engelli bireylerin kullanımına uygun olduğu ve bahçelerde ayrılmış alanların var olduğu sonuçlarına varılmıştır, ama araştırmacının okullara olan ziyaretleri esnasında yaptığı gözlemler sonucunda bahçelerin farklı yaş

gruplarına uygun olarak düzenlenmediği, farklı etkinliklerin gerçekleştirilebileceği ortamların bulunmadığı fark edilmiştir. Engelli bireyler için genellikle sadece merdivenlere rampa yaparak düzenlemeler yapıldığı gözlemlenmiştir ve fiziksel engelli bireyler haricinde diğer engellilerin ön planda tutulmadığı sonucuna varılmıştır.

7. Okul bahçelerinde hareket alanı için olan ekipmanlar arasında en fazla kaydırak, salıncak, tahterevalli, yaylı oyuncaklar gibi geleneksel oyun alanlarında bulunan ekipmanların var olduğu tespit edilmiştir. Denge çubuğu, yapay tepe, sallanma çubukları gibi farklı donanımlar okul bahçelerinde yoktur. Öğrencilerin hayal güçlerini kullanabilecekleri ve macera dolu anlar yaşayabilecekleri donanımların (çadır, mağara, tünel vb.), yapı oluşturma ve yıkma donanımlarının (lastik, sandık, tuğla vb.) okul bahçelerinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Geleneksel oyun alanları içinde en çok sek sek oyununun bulunduğu, fonksiyonel peyzaj elemanları içinde de en çok çöp kutusu ve bankların okul bahçelerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Tüm bulgular değerlendirildiğinde okul bahçelerinde maliyeti ucuz ve kurulumu kolay ekipmanların okul bahçelerinde bulunduğu sonucuna varılmıştır. Okul bahçelerinde bulunan ekipmanlar öğrencilerin gelişimlerini farklı yönlerden destekler nitelikte değildir.
8. Öğretmen görüşlerine göre; hareket alanları için en gerekli görülen donanımların kum havuzu, oyun evi, denge çubuğu gibi okul bahçelerinde bulunmayan ekipmanlar olduğu, macera ve hayal alanı için başta çadır olmak üzere tüm donanımların, yapı oluşturmak ve yıkmak için başta sandık olmak üzere tüm donanımların okul bahçelerinde gerekli görüldüğü tespit edilmiştir. Geleneksel oyun alanında en başta sek sek oyununun ve fonksiyonel peyzaj elemanlarından da gölgelik başta olmak üzere tüm fonksiyonel peyzaj elemanlarının öğretmenler tarafından gerekli görüldüğü tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin hayal güçlerini kullanabilecekleri, bilişsel düşünme becerilerini kullanabilecekleri, bahçede daha verimli anların geçirilebileceği ekipmanları tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Okul bahçelerinde öğretmenlerin en gereksiz ekipman olarak teleferik, havuz ve fıskiyeyi gördükleri tespit edilmiştir. Bu ekipmanların gereksiz görülmesinin sebepleri arasında bu ekipmanlara ilişkin tehlike veya risklerin olmasından dolayı farklı problemlerin oluşabileceğini düşünmeleri yer alabilir.
9. Okul bahçelerinde ayrılmış alan çeşitleri içinde en fazla sert zeminli alanların, geleneksel oyun alanlarının, yeşil alanların olduğu tespit edilmiştir. Diğer alanların (spor alanı, araç park yeri vb.) okul bahçelerinde yaygın olarak görülmediği, yuvarlanma ve trafik eğitim alanının okul bahçelerinde hiç görülmediği, okul bahçelerinin çoğunda yaygın görülen alanların (geleneksel oyun alanı, yeşil alan vb.) bahçede yer aldığı gözlemlenmiştir. Okul bahçelerinde yeterli gölgelik alanların bulunmadığı ve bunun sonucunda da güneşli havalarda bahçe kullanımının ve etkinliklerinin sınırlandırıldığı sonucuna varılmıştır. Farklı alanların okul bahçelerinde

bulunmayışı sebebiyle öğrencilerin farklı yönlerden gelişimleri için desteklenmedikleri ve farklı sorunlarla karşılaşabildikleri sonucuna varılmıştır.

10. Öğrenciler arasında okul bahçelerinde en sık karşılaşılan sorunların diğer öğrencilerin oyunlara müdahalesi, öğrenciler arasındaki kavga olduğu tespit edilmiştir. Okul bahçelerinde ayrılmış alanların bulunmayışından dolayı bu sorunların ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır. Okul bahçelerinde görülen ve bahçenin eksikliği, yetersizliği sebebiyle ortaya çıkan sorunlar arasında en çok zeminin sert oluşu nedeniyle oluşan yaralanmaların olduğu tespit edilmiştir. En az görülen sorunlar ise; hırsızlık, bahçe duvarının yeterli olmamasıdır. Okul bahçelerinin duvarlarında, temizliğine ve denetimlerinde sorunların yaygın olmamasından dolayı bu konulara ilişkin sorunlar çoğu okulda görülmemektedir. Okul bahçelerinde donanım veya ayrılmış alanların eksikliklerinin bahçede farklı sorunlara sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak geliştirilen, araştırmacılara yol göstermesi açısından önemli olarak görülen araştırmaya dönük öneriler ve uygulamaya dönük öneriler iki başlık halinde sunulmaktadır.

Araştırmaya Dönük Öneriler

1. Bu araştırma Ankara ili Çankaya sınırları içindeki ilkokullarda tamamlanmıştır. Araştırmanın sınırları genişletilerek Ankara genelinde veya farklı illerdeki okul bahçeleri araştırılabilir ve karşılaştırmalar yapılabilir.
2. Bu araştırma kamu ilkokullarında tamamlanmıştır. Özel ilkokullarda yapılacak olan araştırma sonuçları ile kamu ilkokullarında tamamlanan bu çalışmanın sonuçları karşılaştırılabilir, farklı genellemelere varılabilir.
3. Okul bahçesinin fiziki şartları iyi ve donanım yönünden zengin olan örnek gösterilebilecek okullar ile okul bahçesi donanım yönünden eksik olan okullar karşılaştırılabilir.
4. Belirli bir okulun okul bahçesi incelenerek durum çalışması yapılabilir.
5. Öğretmenlerin okul bahçelerinin çevreleme elemanı tercihlerinde “ağaç ve çalılarla sınırlandırma” seçeneğinden sonra niçin “beton duvar ve demir parmaklık” gibi yapay elamanları tercih ettikleri detaylı bir şekilde araştırılabilir.

Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Öğrenci görüşleri alınarak farklı okul bahçeleri düzenlenerek, bu bahçelerin öğrenciler üzerindeki etkileri gözlemlenebilir.
2. Okul bahçelerinde farklı yaş gruplarına hitap eden, öğrencileri çeşitli yönlerle destekleyen donanımların ve ekipmanların bulunması sağlanabilir, okul bahçeleri farklı şekillerde düzenlenebilir.
3. Okul bahçelerinden sıcak ve güneşli havalarda daha verimli bir şekilde yararlanmak amacıyla gölgelik alanların çoğaltılmasının sağlanması önerilmektedir. Bu amaç için ağaç dikimi veya yapay gölgelik donanımlarının okul bahçesine monte edilmesi öneriler arasındadır.

Kaynakça

- Akgül-Gök, Z. (2012). İlköğretim okul bahçelerinin öğrencilerin tercihleri ve doğa bilinci gelişimini destekleyici yaklaşımlar doğrultusunda tasarımı: Isparta kenti örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Aksoy, Y. (2011). Çocuk oyun alanları üzerine bir araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon İlleri Örneği. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/319347> adresinden erişilmiştir.
- Algan, H. (2008). İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasına paydaş katılımı: Adana Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Aslan, Ö. M. (2013). Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışları. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan Muhacir, E. S. ve Yavuz Özalp, A. (2011). Artvin kenti ilköğretim okul bahçelerinin nitelik ve niceliksel durumunun coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak belirlenmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12(2), 172-184.
- Ata, S. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin dış mekanda oyun uygulamaları ve çocukların dış mekanda oyun oynamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Başar, M. A. (2003). İlköğretim kurumlarının olanakları. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başbay, A. M. (2012). Ankara ili sınırları içindeki özel ve resmi anasınıfı ve anaokulu bahçelerinin kullanım yönünden incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bitiktaş, G. (2015). İlkokul ve ortaokul bahçelerinin peyzaj tasarım ilkeleri açısından mevcut durumun belirlenmesi: Eğirdir ilçesi örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (20. B.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- *Declaration on the Importance of Play, (2014). <http://ipaworld.org/childs-right-to-play/the-childs-right-to-play/> adresinden erişilmiştir.
- Egemen, A., Yılmaz, Ö. ve Akil, İ. (2004). Oyun, oyuncak ve çocuk. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 5(2), 39 – 42.
- Gülay, E. (2013). İlk ve orta okullarda kaynakların etkili kullanımı (Düzce ili örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Huz, Ç. (2015). Eko-okullar etiketi bulunan ve eko-okullar etiketi bulunmayan anaokullarının bahçe özellikleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- *İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012, 30 Mart) (Sayı:6287). Resmi Gazete (Sayı: 28261). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> adresinden erişilmiştir.
- Kılıç, Z. (2013). Anasınıfına devam eden çocukların okul bahçesinde görmek istedikleri ortam özelliklerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kuş, C. (2001). Ankara kenti Yenimahalle İlçesi'nde okul bahçeleri üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017, 03 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 30113). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170703-8.htm> adresinden erişilmiştir.
- Malkoç, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi/İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.
- *McKendrick, J. (2005). School grounds in Scotland research report. Scottish Poverty Information Unit. <http://www.playscotland.org/wp-content/uploads/assets/Documents/SchoolGroundsResearchReport.pdf> 0 adresinden erişilmiştir.
- MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014, 26 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı : 29072). http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/ilkveokuloncyon_0.html adresinden erişilmiştir.
- MEB 2016-2017 yılı Eğitim İstatistiklerine <http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim-istatistikleri/icerik/24> adresinden erişilmiştir.
- Metin, P. (2003). The effects of traditional playground equipment design in children's developmental needs. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, Ankara.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 14574). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Olğan, R., ve Kahrıman-Öztürk, D. (2011). Ankara'daki devlet ve özel okul öncesi eğitim kurumlarının açık oyun alanlarının değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 36(161), 85-97.
- Özaktan, Ö. (2014). İlkokul öğretmenlerinin okul bina ve bahçelerinin çocukların haklarına uygunluğuna ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, A. ve Yılmaz, O. (2009) İlköğretim okulları bahçelerinin çocuk gelişimi ve sağlıklı yaşam üzerine etkilerinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 181, 121-130.
- Schaefer, R. S. (2003). Defining success in schoolyard design in Tucson, Arizona; evaluating schoolyards utilizing assessment, staff perceptions, and achievement test scores. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Arizona Üniversitesi, Tucson.
- Vicente, O. (2013). The outdoor environments of elementary schools: a study of schoolyards and playgrounds in Windsor and Essex County. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Windsor Üniversitesi, Windsor.
- Vural, H. (2016). Erzurum kenti okul bahçelerinin fiziki yeterlilikleri ve peyzaj tasarım sonrası eğitime katkılarının analizi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi/Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Erzurum.
- Yılmaz, Ş. (2010). Çocuk oyun alanlarının ilköğretim çağındaki kullanıcılarca değerlendirilmesi ve tasarım ilkelerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2012). İlköğretim okullarının fiziksel yapılarının eğitim ve öğretim açısından değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(28), 77-107.
- Young, S. D. (1997). Children's behaviours in a school play environment: a case study at Victoria Public School. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Guelph Üniversitesi, Guelph.

Zengin, F. (2001). İlköğretim okullarında açık alan performansının değerlendirilmesi ve okul oyun alanları için tasarım kriterleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

